

ОРНЫҚТЫ ДАМУҒА ОРТАҚ ҰМТЫЛЫС

БҰҰ Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясына қосылушы тараптардың 29-шы конференциясы (COP29) аясында мемлекеттер басшылары Қасым-Жомарт Тоқаев, Ильхам Әлиев пен Шавкат Мирзиёев Қазақстан Республикасы, Әзербайжан Республикасы және Өзбекстан Республикасы арасындағы жасыл энергияны өндіру және беру саласындағы стратегиялық серіктестік туралы келісімге қол қойды.

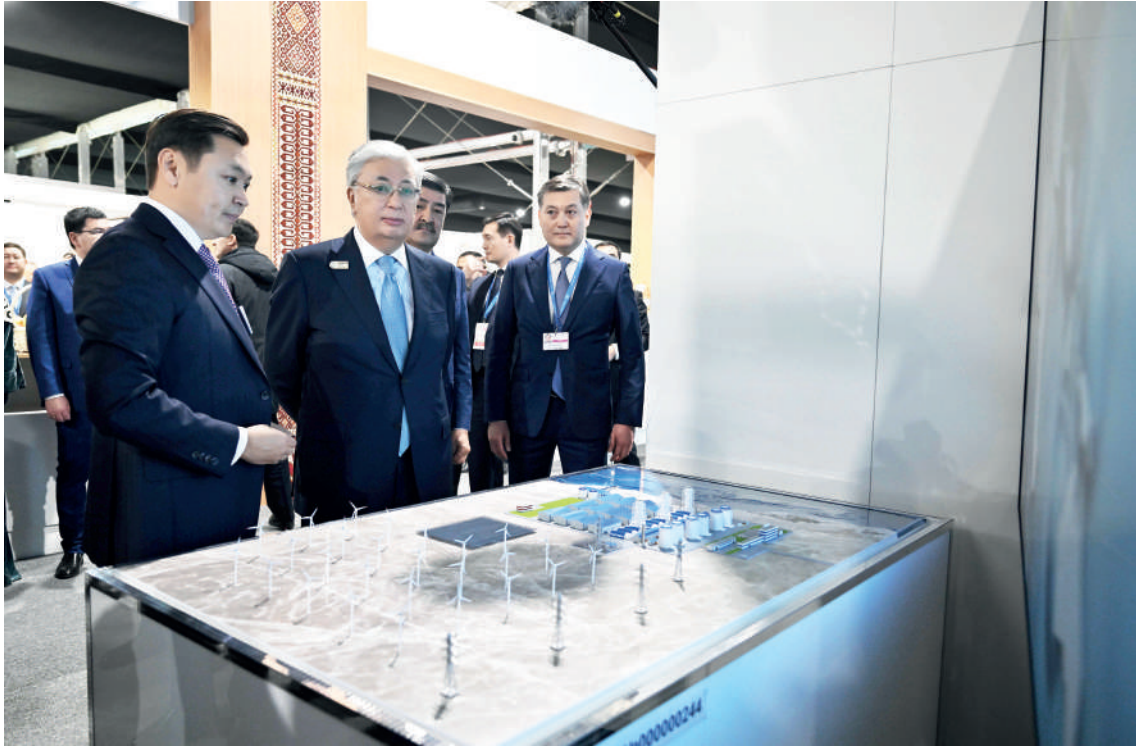
Мемлекет басшысы бүгінгі айтулы оқиға орнықты дамуға ортақ ұмтылыс тарихының жаңа парағын ашқанын атап өтті.

— Стратегиялық серіктестік туралы келісімге қол қою — Орталық Азия мен Оңтүстік Кавказ өңірлерінің үшжақты ынтымақтасығын дамытудағы маңызды кезең. Күжат елдеріміздің энергетикалық жүйелерін ин-

теграциялау, сондай-ақ Еуропа елдері мен басқа да нарықтарға экологиялық таза энергияны жеткізетін сенімді дәліздерді қалыптастыру үшін жаңа мүмкіндіктерге жол ашады. Мұнда Қазақстан ірі транзит аумағы ретінде үлкен рөл атқарады.

(Жалғасы 2-бетте)

ПРЕЗИДЕНТ ҚАЗАҚСТАН ПАВИЛЬОНЫНА БАРДЫ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев COP29 Дүниежүзілік климат саммиті аясындағы Қазақстан павильонына барып, еліміздің экспозициясымен танысты.

Көрме еліміздің мәдениетін, инновациялық және экологиялық жобаларын паш етеді. Кеңістік табиғи материалдарды пайдалана отырып этностильде безендірілген. Осылайша, ұйымдастырушылар халқымыздың дәстүрді берік сактайтынын әрі экологиялық ұстанымды қолдайтынын көрсеткен.

Президентке жасыл сүтегін өндіретін Hurasia Опе болашақ зауытының макеті таныстырылды.

Бұдан кейін Мемлекет басшысына Гүлфия Мелдештің сайғақ мүсіндері және отандық экологиялық өнімдер көрсетілді.

Павильонға келушілер Қазақстанның био-лантүрлілігі, сондай-ақ сирек кездесетін немесе жойылып кету қаупі төніп тұрған Тұран жолбарысы, Пржевальский жылқысы, киік және қар барысы секілді түз тағыларын қайта көбейту мақсатында елімізде қабылданған шаралар жөнінде мағлұмат алады.

КӨКЕЙКЕСТІ

ЖҰРТ МАҚТАҒАН
«ЖАСЫЛ КӨЛІК»

Көлік тізгіндегеннің қазіргі тренді – электромобиль. Әлем бойынша жылдан-жылға электромобильдерге сұраныс артып келеді. Біздің елде де бұл көлікке қызығып жүргендер біршама. Биыл тіпті осы электрокарлардың саны 10 есеге өскен көрінеді. Осыған қарап болашақта көшеден тек электромобиль көрсеңіз таңғалмаңыз.

→ 5

КҮЗЕТКЕ ДЕ
КҮЗЕТ КЕРЕК

«Қасқырға қой бақтыру» деген терең астарлы сөз бар. Кейбір күзет фирмасы қызметкерінің өзіне сеніп тапсырылған нысанды тонауын осыған теңеуге болады. Қаңтар оқиғалары кезінде кейбірі бүлік пен мародерлікке қатысқаны әшкереленді.

→ 4

БҮГІНГІ НӨМІРДЕ:

ҚАРА ЖОЛДАҒЫ ҚАСІРЕТ

Елімізде жол-көлік оқиғасы азаймай тұр. Сәт сайын күрежолдағы жүгенсіздік салдарынан талай тағдырдың талқандалып жатқаны жайында жайсыз хабар естіліп жатады. Бүгінде бұл мемлекеттік проблемаға айналып, Президент Жолдауында да көрініс тауып жүр.

→ 5

«ҚЫЗЫЛ СЫЗЫҚ» ТӨңІРЕГІНДЕГІ ҚЫЗЫҚ

Соңғы онжылдықта елімізде құрылыс жұмыстары ерекше қарқын алғаны жасырын емес. Жаңа шағынаудандар бой көтеріп, кәсіпкерлік нысандар да көптеп салынуда. Алайда жаңа жобалармен қатар «сақалды құрылыс» пен «қызыл сызыққа» салынған нысандардың да саны артуда.

→ 7

БАСПАСӨЗ-2025

AIQYN					
AIQYN республикалық қоғамдық-саяси газетіне 2025 жылға жазылу басталды					
Жазылу түрлері	Индекс	Жазылу мерзімі	Редакциялық баға	«ҚАЗПОШТА» АҚ жазылу бағасы	
				Қала	Ауыл
Занды тұлғалар үшін	15102 - AIQYN	6 ай 12 ай	10 500 21 000	15 871,08 31 742,16	11 854,86 23 709,72
Жеке жазылушылар үшін	65102 - AIQYN	6 ай 12 ай	6 250 12 500	7604,46 15208,92	

Анықтама телефондары:
«Қазпошта» анықтама бөлімі: 8 (7172) 58-02-96
Жазылу және тарату бөлімі: 8 (778) 837-07-21

САЯСАТ

14 ҚАРАША 2024 | БЕЙСЕНБІ

ОРНЫҚТЫ ДАМУҒА ОРТАҚ ҰМТЫЛЫС

(Басы 1-бетте)

Аталған келісімнің нақты нәтижелері үш елдің экономикаларын біріктіріп, Орта дәлізді «жасыл көпір» ретінде дамытуға ықпал етеді. Бұл маңызды саладағы тығыз ынтымақтастық мемлекеттер арасындағы тәжірибе мен озық технологияларды алмасуға серпін береді, сондай-ақ энергетикалық қауіпсіздігімізді нығайтуға септігін тигізеді, — деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаевтың айтуынша, көміртегі бейтараптығына жетуді көздейтін Қазақстан үшін жасыл энергетика маңызды бағыт саналады.

— Біз қазба байлықтарға тәуелділікті азайтуға белсенді түрде кірістік. Технологиялық инновацияларды дамытып, экологиялық орнықты өркендеуге демеу болатын инфрақұрылым құруға бет бұрдық. Қазақстан шетелдік серіктестермен жалпы қуаты 43 ГВт болатын «жасыл» жобаларды жүзеге асыру жөнінде уағдаластыққа қол жеткізді, — деді Мемлекет басшысы.

Әзербайжан Президенті Ильхам Әлиев бүгінгі келісімдер үш мемлекет арасындағы бауырластық қатынастар мен стратегиялық серіктестікті жана деңгейге шығаратынын атап өтті.

— Орталық Азия мен Кавказ өңірі көптеген мәселе бойынша, соның ішінде «жасыл» энергияны дамыту саласында бірлесіп әрекет етеді. Біз қайта жаңғыртылатын энергия көздері бағытында Қазақстан мен Өзбекстанның ауқымды жоспарлары мен қол жеткізген жетістіктері жайында жақсы білеміз, — деді Әзербайжан Президенті.

Өзбекстан Президентінің пікірінше, бүгінгі келісім экономикалық мақсатты ғана көздемейді, бұл — болашаққа қосылған ортақ үлес.

— Аталған жобаның экологиялық маңызын ерекше атап өткім келеді. Желден, күннен алынатын қуат климаттың жұмсаруына әсер етеді. Осы арқылы біз Париж келісімі

аясында климатты қорғау жөнінде бірлескен күш-жігерге қолдау білдіріп, орнықты даму мақсаттарына қол жеткізуге атсалысамыз, — деді Шавкат Мирзиёев.

Бұдан бөлек, іс-шарада мемлекеттер басшыларының қатысуымен Қазақстанның Энергетика министрі Алмасадам Сәтқалиев, Әзербайжанның Энергетика министрі Парвиз Шахбазов, Өзбекстанның Энергетика министрі Жұрабек Мирзамухомов және Сауд Арабиясының Энергетика министрі Әбдел Азиз бен Салман Әл Сауд Жасыл энергияны дамыту және беру саласындағы ынтымақтастық туралы атқарушы бағдарламаға қол қойды.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев аталмыш шара аясында Грекия Премьер-министрі Кириакос Мицотакиспен кездесу өткізді. Мемлекет басшысы Грекияны Қазақстанның Жерорта теңізі аймағы және Еуропа Одағындағы сенімді серіктесі ретінде атап өтіп, Афины еліміздің Еуропа

Одағына мүше мемлекеттер арасындағы бәрі сауда әріптесінің бірі екеніне назар аударды. Өз кезегінде Кириакос Мицотакис қазақ-грек ынтымақтастығының әлеуетін жоғары бағалап, барлық бағыттағы өзара байланыстарды тереңдетуге дайындығын жеткізді. Қасым-Жомарт Тоқаев пен Кириакос Мицотакис сауда-экономикалық, инвестициялық және мәдени-гуманитарлық қарым-қатынасты нығайтуға бейіл екенін растап, өзара сауда-саттықты әртараптандырудың маңыздылығына тоқталды. Кездесуде белсенді саяси диалог жүргізу жөнінде уағдаластық жасалды. Грекия Үкіметінің басшысы Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстанға сапармен келу туралы ұсынысын ризашылықпен қабыл алды.

Сондай-ақ Дүниежүзілік климат саммиті аясында Қасым-Жомарт Тоқаев Солтүстік Македония Президенті Гордана Силян

овска-Давкованы Қазақстанға сапармен келуге шақырды. Сонымен қатар БҰҰ Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясына қосылушы тараптардың 29-шы конференциясы аясында Мемлекет басшысы Хорватия Премьер-министрі Андрей Пенковичпен кездесті. Президент Хорватияны Қазақстанның Еуропа Одағындағы сенімді серіктесі ретінде атап өтті. Қ.Тоқаев пен А.Пенкович екіжақты қарым-қатынасты, соның ішінде сауда-экономика, инвестиция және мәдени-гуманитарлық ықпалдастықтың қазіргі жай-күйін талқылады. Кездесуде энергетика секторындағы бірлескен инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға баса назар аударылды. Мемлекет басшысы Қазақстанда жұмыс істеп жатқан хорватиялық компанияларға қолдау білдірді. Бұдан бөлек, виза режимін онтайландыру мәселесі қарастырылды. Орайлы сәтті пайдалана отырып, Қасым-Жомарт Тоқаев Хорватия Премьер-министрін келесі жылы өтетін Астана халықаралық форумына шақырды. Ал Андрей Пенкович Қазақстан Президентіне Хорватияға сапармен келуге ұсыныс білдірді.

Сондай-ақ COP29 Дүниежүзілік климат саммиті аясында Қасым-Жомарт Тоқаев Молдова Президенті Майя Сандумен кездесу өткізді.

Мемлекеттер басшылары екі ел арасындағы дәстүрлі достық қарым-қатынастарды, ең алдымен, сауда-экономикалық және мәдени-гуманитарлық салалардағы ынтымақтастықты кеңейтудің мүмкіндіктерін талқылады.

Кездесуде Майя Санду келесі жылы Астанада Молдова елшілігінің ашылуы елдеріміз арасындағы ықпалдастықты дамытуға септігін тигізетініне сенім білдірді.

Сондай-ақ президенттер жоғары деңгейдегі сапарлар ұйымдастыруға уағдаласты.

Асыл ТҰМАР

СЕНАТ

ПАТРИОТ БУЫН ТӘРБИЕЛЕУ – БАСТЫ МАҚСАТ

Алматы қаласында Абай атындағы дарынды балаларға арналған республикалық мамандандырылған мектеп-интернатының жаңа ғимаратының құрылысы басталды. Білім ордасының іргетасын қалау рәсіміне Сенат Төрағасы Мәулен Әшімбаев, Оқу-ағарту министрі Ғани Бейсембаев, қала басшылығы, Парламент және мәслихат депутаттары, зиялы қауым өкілдері мен ардагер ұстаздар қатысты.

Мәулен Әшімбаев өз сөзінде Абай атындағы дарынды балаларға арналған республикалық мамандандырылған мектеп-интернатының жаңа ғимаратын салу ұлттық білім беру жүйесін жетілдіру жолындағы маңызды қадам екенін атап өтті. Сондай-ақ ол Мемлекет басшысы елімізде білім саласын арттыруға және педагог мәртебесін нығайтуға үнемі баса мән беріп келе жатқанын тілге тиек етті. «Қазіргі таңда елімізде оқушылардың жан-жақты дамуына қажетті жағдай жасау және олардың сапалы білім алуын қамтамасыз ету үшін жүйелі жұмыс жүргізіліп келеді. Бұл ретте Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаевтың бастамасымен іске асырылып жатқан «Жайлы мектеп» ұлттық жобасын ерекше атап өткен жөн. Ауқымды жоба қалалар мен бірге шағалдайдағы ауылдарды да қамтиды», — деді Мәулен Әшімбаев.

Сонымен қатар Сенат Спикері Абай атындағы мектептің жаңа ғимаратын салу орта білімнің ұлттық брендин қалыптастыруға қосылған үлкен үлес екенін айтты. Сондай-ақ Палата Төрағасы бұл қадам қоғамда ұлттық мүддені берік орнықтыру және тарихи сабақтастықты сақтау үшін қажет екеніне назар аударды.

«Абай мектеп-интернатын жаңғырту отандық білім беруді одан әрі дамытуға және өскелең ұрпаққа рухани-адамгершілік құндылықтарды дәрiптeуге тың серпін береді. Жобаның басты мақсаты — ұлы Абайдың «Толық адам» тұжырымдамасына татай тірей отырып, ұлтқа қызмет ететін патриот азаматтардың жаңа буынын тәрбиелеу. Осы бағыттағы жұмысты тәуелсіз Қазақстанның құндылықтарымен және озық халықаралық тәжірибемен үйлестіре отырып жүргізу Мемлекет басшысы

сы Қасым-Жомарт Тоқаев ұсынған «Адал азамат» тұжырымдамасын іске асыруға жол ашады», — деп Мәулен Әшімбаев аталған жобаны жүзеге асыруға қолдау көрсеткен Алматы қаласының әкімдігіне, Оқу-ағарту министрлігіне және осы игі іске үн қосқан барша белсенді азаматқа алғыс білдірді.

Сондай-ақ сапар барысында сенаторлар Санжар Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университетінің басшылығымен, оқытушыларымен және студенттерімен кездесіп, жоғары оқу орнында оқитын болашақ дәрігерлер тұрып жатқан жаңа жатақханалардың жағдайымен танысты.

Медициналық университеттің ректорымен кездесу кезінде Мемлекет басшысы белгілеп берген еліміздің ғылыми-технологиялық саясатының басым бағыттарын іске асыру міндеттері талқыланды. Клиникалық зерттеулердің перспективалары, ғылыми кадрлар даярлау және олардың біліктілігін арттыру, зерттеу жобаларына әлеуметтік және қаржылық қолдау көрсету, инновациялық әдістермен мен технологияларды енгізу мәселелеріне де мән беріліп, тың ұсыныстар айтылды.

Бұдан басқа, Сенат Төрағасы Алматыдағы №63 жалпы білім беретін мектеп базасында орналасқан ресурстық орталықтың қызметімен танысты. Бұл жерде инклюзивті білім беру бағытындағы инновациялық тәсілдер белсенді қолданылып келеді. Атап айтқанда, Парламент депутаттары оқытудың әртүрлі әдістері, ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқытуға арналған мамандандырылған залдар, логопед, психолог, инклюзия, ойын, сенсорлық және басқа да салалық кабинеттердің жұмысына назар аударды.

МӘЖІЛІС

«КЕЛЕШЕК» БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ ЕНГІЗІЛЕДІ

Кеше Мәжіліс Спикері Ерлан Қошановтың төрағалығымен жалпы отырысы өтті. Онда депутаттар ақпарат, қоғамдық даму, мәдениет және архив ісі салаларындағы нормалардың артық (шамадан тыс) заңнамалық регламенттелуін болғызбау мәселелері туралы, сондай-ақ дене шынықтыру және спорт, нормалардың артық (шамадан тыс) заңнамалық регламенттелуін болғызбау мәселелері туралы заң жобаларын бірінші оқылымда мақұлдады.

Кейбір заңнамалық актілерге ақпарат, қоғамдық даму, мәдениет және архив ісі салаларындағы нормалардың артық (шамадан тыс) заңнамалық регламенттелуін болғызбау мәселелері туралы заң жобасы жөнінде Мәдениет және ақпарат министрі Аида Балаева баяндады. Ол түзетулер Президенттің «Мемлекеттік аппараттың қызметін бюрократиядан арылту шаралары туралы» Жарлығына сәйкес әзірленгенін және үш үлкен бағытты қамтитынын айтты.

— Заң жобасы министрліктің құзыретін заңнамалық тұрғыдан шамадан тыс реттеу мәселесін шешеді. Атап айтқанда, бұрын заңнамға сілтенетін министрліктің мойнындағы тиел міндеттерді, соның ішінде ішкі процедураларға және басқа мемлекеттік органдармен қарым-қатынас мәселелеріне қатысты нормалар енді министрліктің ережесімен реттелетін болады. Сонымен қатар заң жобасы креативті өндірісті қолдаудың нақты шараларын көздейтін мемлекеттік саясатты анықтайтын өзгерістерді ұсынады, — деді министр.

Мәжілістің Әлеуметтік-мәдени даму комитетінің мүшесі Құдайберген Бексұлтанов заң жобасында «Келешек» бірыңғай ерікті жинақтаушы жүйесінің қызметін құқықтық тұрғыда реттейтін нормалар көзделгенін атап өтті. Президент Жолдауындағы тапсырмаларды орындау мақсатымен дайындалған жүйе ата-аналарға балаларының білім алуына капитал қалыптастыру үшін қаржылық қолдау көрсетуге арналған. «Келешек» жүйесі ата-аналарға мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесіне қатысушы банкпен шот ашуға

мүмкіндік береді. 5 жасқа толған балалардың шотына мемлекет бюджеттен 60 АЕК, жетім балаларға 120 АЕК мөлшерінде біржолғы бастапқы білім беру капиталын төлейді.

Ата-аналар баланың шотына жыл сайынғы ең төменгі жарна салып отыруы қажет. Оның көлемі әлеуметтік жағынан осал отбасылардың балалары үшін — 12 АЕК және қалғандарына — 24 АЕК. Бұл ретте салымдарға мемлекеттік сыйлықақы қосылды, ол инфляцияны ескере отырып, жинақтын өсуіне ықпал етеді. Жинақ барлық бала үшін 5 пайыз, әлеуметтік жағынан осал отбасылардың балалары үшін 7 пайыз.

Қаражатты шетелде оқуға да пайдалануға, білім беру грантын иеленген жағдайда басқа білім деңгейін алуға, тұрғын үй сатып алуға пайдалануға болады. Егер жыл сайынғы жарна талаптары орындалмаса, салымшы келісімшартты бұзса, бала азаматтығын ауыстырса, мемлекеттен бөлінген бастапқы капитал бюджетке қайтарылады.

Бұдан соң Мәжіліс дене шынықтыру және спорт, сондай-ақ нормалардың артық (шамадан тыс) заңнамалық регламенттелуін болғызбау мәселелері бойынша заң жобасын бірінші оқылымда мақұлдады. Туризм және спорт министрі Ербол Мырзабосынов заң жобасын қабылдаудың мақсаты — дене шынықтырумен және спортпен шұғылдану үшін ең төменгі жасты белгілеу, аккредиттелген спорт федерацияларының мәртебесін республикалық және өңірлік федерациялардан ұлттық федерацияларға өзгерту, басым спорт түрлерін қаржыландыру және спорт түрлерін саралау жүйесін алып тастау екенін атап өтті. Сондай-ақ түзетулер

аясында жоғары жетістіктер спорты деген түсінік еніп, оған кіретін спорт түрлері нақтыланды. Бұл — Олимпиада, Паралимпиада, Сурдлимпия, Азия және Параазия ойындары бағдарламасына енгізілген спорт түрлері мен ұлттық спорт түрлері.

Мәжіліс депутаты, жұмыс тобының жетекшісі Нартай Сәрсенғалиев түзетулерде спорттық медицинаны дамытуға, спортшыларды даярлау стандарттарын әзірлеуге және бекітуге, сондай-ақ нормалардың артық (шамадан тыс) заңнамалық регламенттелуін болғызбауға бағытталған нормалар көзделгенін айтты.

— Легионерлерге мемлекеттің бюджетінен де, квазимемлекеттік сектордың бюджеті есебінен де қаржы бөлулі тоқтау туралы норма қабылданды. Оған қоса, бюджет қаржысының нақты қайда жұмсалыуы керектігі айқын жазылды. Ерекше жаңдарға көрсетілетін ерекше көмек «спортшыны алып жүретін адам» түсінігімен заңға енгізіліп, оның шығындарын өтеу жолы да нақтыланды, — деді депутат қосымша баяндамасында.

Депутат, «AMANAT» партиясы фракциясының мүшесі Ұласбек Сәдібекұлы Премьер-Министрдің орынбасары Тамара Дүйсеноваға жолдаған депутаттық сауалында еліміздің туристік әлеуетіндегі мәселелерді көтерді.

«Соңғы төрт жылда экономика құрылымындағы туризмнің үлесі 3,7 пайыздан 3,2 пайызға дейін азайып кетті. Мұндай түйткілді мәселе «AMANAT» партиясының 2023-2027 жылдарға арналған «Халықпен бірге!» сайлауалды бағдарламасында да қарастырылған. Түркістан облысының Теріскей аумағының бүгінгі халі мүшкіл. Мұн-

да Қызылкөл демалыс аймағы болатын. Аудан орталығынан небәрі 40 шақырым қашықта жатқан Қызылкөл туристерден босамайтын. Дегенмен бүгінде көлдің суы тартылып қалды. Мұның соны экологиялық апатқа әкеп соғуы мүмкін. Осы орайда Қызылкөл санаторийін қайта жаңғырту керек деп есептеймін. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, Құмкент ауылдық округін қалыптасқан жағдайға байланысты экологиялық аумақ деп танып, ауыл азаматтарына өтемақы төлеуді, Созақ ауданының туристік әлеуетін нығайтуды сұраймын», — деді депутат.

Ал келесі депутат Сергей Понамарев Премьер-Министр Олжас Бектеновке бұқаралық спортты дамыту мәселесін көтеріп, депутаттық сауал жолдады.

«Үш ай бұрын Олимпиада ойындары аяқталды, бұл Қазақстандағы спорттың жай-күйіне наразылық туғызды. Алда жана ойындар, Әлем чемпионаттары мен кубоктары күтіп тұр. Бүгінде басты сұрақ ашық күйінде қалып отыр. Бұқаралық спортты дамыту үшін төрт жыл бұрын «Артспорт» бағдарламасы іске қосылды, идея жақсы, бірақ іске асыру көп шу шығарды. Сайып келгенде, әлеуметтік осал балалар үйлесімді даму мүмкіндігінсіз қалды. Ал «Артспорт» бағдарламасы сәтсіздікке ұшырады. Осыған байланысты, біз қысқа мерзімде өңірлік бағдарламалардың жұмысына бірқатар өзгерістер мен түзетулер енгізуді ұсынамыз. Біріншіден, бақылауды күшейту үшін есепке алудың техникалық мүмкіндігін табу, жеткізушілермен жасалған шарттарға жағдайлаушылар мен нұсқаушылардың біліктілігіне қойылатын талаптарды, үй-жайлардың өлшемдері мен жабдықталуын сұраймыз», — деді С.Понамарев.

АУЫЛ ТҰРҒЫНДАРЫМЕН КЕЗДЕСУ ӨТТІ

Мемлекет басшысы қоғамдық қабылдаулардың маңызды екеніне тоқталып, азаматтармен кездесудің тиімділігін арттыруды тапсырған еді. Аталған тапсырманы орындау мақсатында партияның қоғамдық қабылдау бөлмелері бүгінде ел ішіне мобильді қоғамдық қабылдаулар, көшпелі жеке қоғамдық қабылдаулар ұйымдастырып тұрады.

Партия билік пен қоғам арасындағы нақты байланыстырушы буын болуы үшін өсі сайлаушыларының мүддесін қорғауға тиіс. Қазір алдымен сайлау кезеңінде айтылған уәделерді орындау үшін қоғамдық қабылдаулардың барлық әлеуетін іске қосу жүйелі жүзеге асып келеді. Яғни, партияның қоғамдық қабылдау бөлмелері шағымдармен ғана емес, елді дамыту бойынша нақты идеялармен келетін азаматтар үшін тартымды орынға айналып отыр.

«AMANAT» партиясы Сауран аудандық филиалының ұйымдастыруымен Түркістан облыстық мәслихатының депутаты Баймахан Сүлейменов Қарашық ауылдық округі, Құмтүйін елді мекенінде көшпелі қоғамдық қабылдау өткізіп, ауыл тұрғындарымен кездесті. Қабылдауға 40-қа жуық ауыл тұрғыны қатысып, елді мекендегі түйіні тарқатылмай жүрген бірқатар мәселені көтерді.

Қабылдауға келген Ұлмекен ана қазір жеке-меншік мектептердің көбейіп кеткеніне көңілі толмайтынын, ондағы білімнің сапалы екеніне күмәнмен қарайтынын жеткізді. Ол мемлекеттік білім мекемелері көптеп салынғанын құптайды. Одан бөлек, ауыл тұрғыны, зейнеткер Е.Мырзабеков ауылдағы мектеп 1976 жылы 120 оқушыға арналып салынғанын, қазір білім ұясының тозығы жетіп, бала санының көптігінен сыймай жатқанын тілге тиек етті. Енді мұнда кемі 500 балаға арналған жана мектеп керек. Ауыл тұрғынының өтінішін облысының аға биі Т.Егембердиев қабылдауға келгендердің ең маңызды мәселесі — облыс орталығына ең жақын ауыл ретінде Құмтүйін ауылының дамуына көңіл бөледі назарда ұстап, жастарды сапалы біліммен қамтамасыз ету үшін ауылға жана мектеп керек екенін жеткізіп, қабылдауда көтерілген мәселелер аяқсыз қалмауын сұрады. Халықтың мұн-мұқтажын тыңдаған халық қалаулысы мәселелердің онтайлы шешілуі бойынша заң аясында тиісті мекемелермен бірлесіп, жұмыс атқаратынын жеткізді.

МЕДИЦИНАЛЫҚ ҚЫЗМЕТ МӘСЕЛЕЛЕРІ ТАЛҚЫЛАНДЫ

Парламент Мәжілісінің депутаты, кеңес басшысы Жұлдыз Сүлейменованың төрағалығымен «AMANAT» партиясы жанындағы білім және денсаулық мәселелері жөніндегі республикалық кеңестің отырысы өтті. Іс-шарада партияның 2023-2027 жылдарға арналған сайлауалды бағдарламасы шеңберінде ауылдық жерлердегі денсаулық сақтау проблемаларына және халыққа медициналық қызметтердің қолжетімділігі мәселелеріне баса назар аударылды.

Қазақстанның денсаулық сақтау бірінші вице-министрі Тимур Сұлтанғазиев ауылдық медициналық мекемелердің жағдайына егжей-тегжейлі талдау жасап, ауылдық ауруханаларды білікті кадрлармен қамтамасыз етудің маңыздылығын атап өтті. Вице-министр сондай-ақ шалғай өңірлерде жұмыс істейтін жас мамандарды қолдау және жас мамандар үшін қолайлы еңбек жағдайларын қамтамасыз ету мәселелерін қозғайды.

Талқылau бapысында ата-аналар денсаулық

Сұлтанғазиев сондай-ақ елдегі медициналық білім мен ғылымды дамыту мәселелеріне назар аударып, жоғары білікті кадрлар денсаулық сақтау жүйесін табысты дамытудың ажырамас бөлігі болып табылатынын атап өтті.

Отырыста мүмкіндігі шектеулі балаларға паллиативтік көмек көрсету мәселелері белсенді талқыланды. Онлайн форматта кездесуге паллиативтік көмекті қажет ететін Павлодар облысының балаларының ата-аналары қосылды. Олар көптеген қиын-
дарған сәттеу және сондай-ақ қиындарға тап болған отбасыларды мемлекеттік қаржыландыру. Олар қажетті дәрі-дәрмектермен және күтім құралдарымен үнемі жабдықтау қажеттілігіне, сондай-ақ ауыр наукас балалармен жұмыс істеу үшін мамандар даярлауға ерекше назар аударды.

тындаған Баймахан Тоймаханұлы бұл мәселе бойынша облыстық және республикалық бюджетке ұсыныс беріп, назарда ұстайтынын жеткізді.

«Құмтүйін» мектебінің бір топ мұғалімі де осы мәселені қозғап, тіпті қосымша білім беруге кабинеттердің жетпейтінін қынжылыспен жеткізді. Сонымен бірге «Құмтүйін» мектебінің тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Р.Абишев оқушылардың сабақтан қашып, қараңғы түсіп кеткенде қайтатынын айта келе, көшелерді жарықтандыру мәселесін қолға алуды ұсынды. Оқушылардың қауіпсіздігіне алаңдайтындықтарын айтып, Одан бөлек, ауылға жауу жүру жолдары(тротуар) керек. Себебі қыс мезгілінде оқушылардың көлік жүретін жолдармен жүруі жол-көлік оқиғаларының болуына себеп болуы мүмкін.

Қабылдауға қатысқан ауыл тұрғыны, Түркістан облысының аға бий Т.Егембердиев қабылдауға келгендердің ең маңызды мәселесі – облыс орталығына ең жақын ауыл ретінде Құмтүйін ауылының дамуына көңіл бөлулі назарда ұстап, жастарды сапалы біліммен қамтамасыз ету үшін ауылға жана мектеп керек екенін жеткізіп, қабылдауда көтерілген мәселелер айқынс калмауын сұрады. Халықтың мұн-мұқтажын тындаған халық қалауысы мәселелердің онтайлы шешілуі бойынша заң аясында тиісті мекемелермен бірлесіп, жұмыс атқаратынын жеткізді.

ДЕПУТАТ БІР ТОП АЗАМАТҚА КӨМЕК БЕРДІ

«AMANAT» партиясы Шымкент қалалық филиалының қоғамдық қабылдау бөлмесінде мәслихат депутаты, фракция мүшесі Мұратәлі Қалмұратов азаматтарды жеке қабылдап, олардың арыз-шағымдарын тыңдады. Қабылдауға келген тұрғындардың көпшілігі әлеуметтік тұрғыда көмек сұрады.

Қабылдауға келген бірнеше азамат Самал және Күрсай елді мекендерінен келген. Олар өздерінің табыстарының төмендігінен күл көрістің қиындап кеткенін айтты. Қыс мезгілінің жақындауы коммуналдық қызметтердің бағасын арттырып, азаматтардың шығындарын одан әрі көбейтіп жатқанын атап өтті. Мұратәлі Қалмұратов осы мәселемен тереңірек танысып, көпбалалы және аз қамтылған отбасыларға өз қаражаты есебінен бір реттік қаржылай көмек ұсынды.

Сонымен қатар құқықтық көмек сұраған азаматтар да болды. Күншығыс мөлтекауданының тұрғыны жекеменшік жеріне мемлекеттік акт ала алмай жүргенін айтып, осы мәселеге кедергі келтіріп жатқан адамдар барын мәлімдеді. Депутат бұл жағдайды тыңдап, азаматқа азаматтық сотқа жүгіну бойынша кеңес берді.

Қабылдауға келген азаматтардың ішінде ІІ топ мүгедектігі бар жан да болды. Ол коммуналдық

қызметтер бойынша жеңілдіктер алуға мүмкіндік сұрады. Осы мәселені шешу үшін депутат Жұмыспен қамту және әлеуметтік қорғау басқармасының басшысына телефон арқылы хабарласып, заң аясында тиісті жауап алуға ықпал етті.

Мұратәлі Қалмұратов қабылдауға қатысқан азаматтардың мәселелеріне байланысты жеке сұрақтар бойынша кеңестер беріп, телефон арқылы да құқықтық көмек көрсетіп, олардың мәселелерінің он шешілуіне барынша қолдау көрсетті.

«AMANAT» партиясы Шымкент қалалық филиалының қоғамдық қабылдау бөлмесі арқылы партиямыз азаматтармен тығыз байланыста жұмыс істеп, халықтың мұн-мұқтажатын тыңдап, олардың мәселелерін шешуге үлес қосуға. Біз өрқашан халықтың қасында боламыз! – деп атап өтті депутат.

Елімізде Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша қиын жағдайға тап болған отбасылардың несиесі кешіріліп, жеке тұлғалардың банкроттығы туралы заң қабылданды, халықтың несиеге тәуелділігін төмендету бойынша жаңа заңнамалық түзетулер әзірленіп жатыр.

«ҚАРЫЗСЫЗ ҚОҒАМ» ЖАҢА ҚАРЖЫЛЫҚ МӘДЕНИЕТ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА

Дегенмен күрделі әлеуметтік мәселені шешу үшін қоғамда жана «қаржылық мәдениет» қалыптастыру маңыздылығы туындады. Осы орайда «AMANAT» партиясы «Қарызсыз қоғам» жобасын жүзеге асыру жөнінде тың бастама көтерді. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев оны қолдап, «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты халыққа Жолдауында оның ауқымын жалпыхалықтық деңгейге шығаруды тапсырды.

Бұл жұмысқа Үкімет пен Ұлттық банк қосылды. Жобаның ауқымын кеңейту туралы тиісті органдармен арнайы меморандум әзірленді. Құжат аясында 9 мемлекеттік орган, 12 банк, Қазақстан Қаржыгерлерінің қауымдастығы және Микроқаржы ұйымдарының қауымдастығы жобаны іске асыруға қосылды.

Азаматтарға консультациялық көмек көрсету үшін барлық өңірде «Қарызсыз қоғам» жобалық кеңселері құрылды. Мұнда арнайы мамандар қарызға белішпен батып, үмітін үзгендерге нақты қолдау көрсетіліп, қолда бар қарағандық өмір сүруге, қажетсіз несиеден бас тартуға үйретіп жатыр.

Жалпы, жоба бытырғыш жылы еліміздің 8 өңірінде бастау алып, 65 мыңнан астам адам қаржылық сауаттылығын арттырды. Барлық аймақтағы азаматтар бұл жобаға қолдау білдіріп, оны жалғастыруды сұрады. Нәтижесінде, биыл еліміз бойынша 800 мыңға жуық адамды оқыту жоспарланды. Бұған қоса, мек-

теп, колледж және жоғары оқу орнына арналған оқу құралдары әзірленеді. Бұл қадам 100 мыңға жуық студент пен 450 мың жоғары сынып оқушыларының сауатын арттыруға мүмкіндік береді.

Облыстағы жұмыстарға келсек, қаржылық сауаттылықты арттыру курстарынан бөлек азаматтарға сарапшылар мен заңгер тарапынан курстарға қатысушылармен жеке консультациялар өткізіліп, оларды жұмысқа орналастыру бойынша enbek.kz порталына тіркеуден бастап олардың банктермен борыштық сұрақтарын реттеу, жеке кәсіп ашу, бизнес жоспарлар даярлау, депозиттер ашу, отбасылық бюджетті құрау және тағы басқа жұмыстар атқарылуда.

Сондай-ақ азаматтарға «Стоп кредит» қызметін пайдалану түсіндірілуде. Жоба басталғалы облыста курстарға қатысушы 3 400 азаматпен осындай жұмыстар жүргізілді.

Сонымен бірге биыл тамыз айында қаржылық сауаттылық курстарының мектептер мен колледждерде және жоғарғы оқу орындарында басталуына орай, облыс бойынша 5 университет, 30 колледждер оқытушылары мен 278 мектеп мұғалімдері арнайы курстардан өтіп, сертификаттар алды.

Биыл Қызылорда облысы бойынша 11 мың азаматты оқыту жоспарланса бүгінге дейін олардың 86 пайызы оқу курсынан өтті. Оқу курстары жыл соңына дейін жалғасады.

ТҮЙТКІЛ

14 ҚАРАША 2024 | БЕЙСЕНБІ

КУЗЕТКЕ ДЕ КУЗЕТ КЕРЕК

«Қасқырға қой бақтыру» деген терең астарлы сөз бар. Кейбір күзет фирмасы қызметкерінің өзіне сеніп тапсырылған нысанды тонауын осыған теңеуге болады. Қаңтар оқиғалары кезінде кейбірі бүлік пен мародерлікке қатысқаны әшкереленді. Салаға арналған заңнаманың солқылдақтығы күзетшілердің бетімен кетіп, тәртіптің қожырауына соқтырған. Сондықтан Ішкі істер министрлігі салада реформа бастап жатыр. Ол күзет фирмаларына мемлекеттік бақылауды күшейтуді қарастырады. Себебі бұлар – қару қолдана алатын жалғыз жеке ұйымдар.

БҰЛ КІМГЕ АРНАЛҒАН ӘЛЕУМЕТТІК ЛИФТ?

Күзет қызметінің реформасына Ұлттық экономика министрлігі де атсалысып көрді. Ведомство Кәсіпкерлік кодексінің 24-бабының 4-бөлімінің 11)-тармағын алып тастауды ұсынды. Өйткені онда: «Мемлекеттік қолдау және Қазақстан заңнамасының өзге де нормаларын қолдану мақсаттары үшін: күзет қызметі шағын кәсіпкерлік, оның ішінде микрокәсіпкерлік субъектілері деп танылмайды», — деп қадап айтылған.

Экономика министрлігі өзі әзірлеген заң жобасына түсініктемесінде осы «шағын қауіпсіздік ұйымдарын» әлеуметтік лифт деп атады. Тиісінше, оларға жеңілдік беруді ұсынды.

— Бұл қызметтің әлеуметтік манызына назар аудару керек. Күзет фирмалары қызметкерлерінің негізгі бөлігі — әдетте, 19 жастан 60 жасқа дейінгі еңбекке қабілетті ер адамдар, отағасылар. Көп жағдайда олардың жоғары білімі және қандай да бір кәсібі дағдылары, біліктілігі жоқ. Сондай-ақ қалалардан тыс жерде тұратындар. Олардың арасында ІІМ, ҰҚК, прокуратура, қорғаныс министрлігі сияқты күш құрылымдары мен құқық қорғау органдарының бұрынғы қызметкерлері көп. Осылайша, күзет агенттіктері қоғамның едәуір қабатын жұмыс орындарымен және табыспен қамтиды, — деді экономика министрілігі.

Алайда артында қаңтар оқиғалары болды, жаппай бейберекетсіздік кезінде күзет фирмаларының еш қауқар таныта алмайтыны айқындалды. Экономика ведомствосы әзірлеген «Кейбір заңнамалық актілерге бизнес жүргізу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңы акыры 2024 жылғы 6 сәуірде қабылданды. Парламент одан күзет ұйымдарына жеңілдіктерді, соның ішінде мемлекеттік қолдау көрсету үшін олардың микрокәсіпкерлік субъектісі болып құрылуына рұқсат ететін норманы алып тастады. Сарапшылардың түсіндіруінше, «азаматтық және қызметтік қару мен оның патрондарының айналымымен байланысты қызметтерге» микробизнес ретінде жұмыс істеуге жол беруге болмайтын көрінеді.

Бұдан айырмашылығы сол, Ішкі істер министрлігі ұсынып отырған ре-

форма күзет фирмаларына жеңілдік жасауды емес, керісінше талапты қатайтуды көздейді. Ведомство «Кейбір заңнамалық актілерге күзет қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңының жобасын әзірледі.

ЖКҰ ЖӨНГЕ КЕЛТІРІЛЕДІ

Сарапшылардың айтуынша, ІІМ бақылауындағы кәсіпкерлік субъектілеріне — жеке күзет ұйымдарына (ЖКҰ), сондай-ақ бұл ұйымдарда басшы, күзетші лауазымын атқаратындарды даярлау және олардың біліктілігін арттыру жөніндегі мамандандырылған оқу орталықтарына (МОО) тиісті мемлекеттік бақылау жоқ. ІІМ Күзет қызметін бақылау департаментінің ерекше тапсырмалар жөніндегі аға инспекторы Ануар Байдүйсеновтің мәліметінше, жаңа заң жобасы осы олқылықты түзетуге бағытталған. Құжат осы субъектілерді қамтиды.

2024 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша ішкі істер органдарында есепте 3 969 ЖКҰ тұр. Оларда 97 806 күзетші істейді. Бұл ретте 1 547 жеке күзет қызметінің иелігінде 22 мың 479 бірлік қызметтік қару бар.

Мұның сыртында елде 81 ресми тіркелген мамандандырылған оқу орталығы жұмыс істейді. Олардың қолында 458 бірлік қару бар. Ендеше қаруланған ұйымдарға бақылауды кемітпеген, қайта күшейткен жөн. Ішкі істер органдарының өкілі ЖКҰ және МОО-лар — қызметтік қару-жарақ пен арнайы құралдарды пайдалануға, бар жерде өзімен бірге қару алып жүруге және оларды сақтауға рұқсаты бар жалғыз бизнес өкілдері екенін атап өтті.

Соған қарамастан оларды бақылау жағы кемшін. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес осы қарулы ұйымдарға мемлекеттік бақылау келесі тәсілмен жүзеге асырылады: жоспардан тыс тексеру, бақылау субъектісіне бару арқылы профилактикалық бақылау және бармай профилактикалық бақылау.

Біріншісінің нәтижелері ауыз толтырып айтуға да келмейді. Мысалы, 2021 жылы жоспардан тыс 13 тексеру жүргізілді, бұл сол кезеңдегі ЖКҰ-лардың (3 225) жалпы санының 0,4%-ы ғана. Соның ішінде 10 субъекті әкімшілік жауапкершілікке тартылып, айыппұлмен құтылды. 2022 жылы — жоспардан тыс тексеру саны 16 болды, бұл 3 607 ұйымның 0,4%-ы. 9-ы айыппұлмен

жазalandы. 2023 жылы 24 тексеру жүргізілген. Бұл барлық 3 969 субъектінің 0,6%-ы ғана. 20-сына заң бұзғаны үшін әкімшілік жауапкершілік шарасы қолданылды.

Екінші тәсілді де тегеурінді деу қиын. Бақылау субъектісіне бару арқылы профилактикалық бақылауды тағайындауға реттеуші мемлекеттік органның бірінші басшысы бекіткен бақылау субъектілерінің жартыжылдық тізімі негіз болады. Бұл бақылауды жүзеге асыру үшін ол басталғанға дейін кемінде күнтізбелік 30 күн бұрын ескертуі керек. Салдарынан, күзет фирмалары осы уақытта кемшілік атаулыны жойып, жаманын жасырып үлгереді.

2021 жылы бару арқылы 52 профилактикалық бақылау жүргізілді, бұл олардың сол кезеңдегі жалпы санының 1,6%-ы ғана! 2022 жылы — 78 субъекті немесе 2,1%-ы, 2023 жылы — 77 нысан немесе 1,9%-ы ғана бару арқылы профбақылауға алынды.

Үшінші тәсіл — «бақылау субъектісіне бармай профилактикалық бақылау» жылына кемінде 1 рет жүзеге асырылады. Ол әдетте субъектіден оның қызметінің күзет саласындағы заңнама талаптарына сәйкестігі туралы ақпаратты сұрау жолымен жүргізіледі. ЖКҰ-лар мен МОО-лар өзінің қандай заң бұзушылықтар жасағанын сонда санапалап, тізімін беретіндей аңқау болмаса керек. Сонымен бірге профилактикалық бақылаулардың қорытындысында әкімшілік құқықбұзушылық туралы іс қозғалмайды, тек ұйғарым-ұсынымдар жолданады. Субъектіге бұзушылықты жою тәртібі түсіндіріледі.

Қорыта айтқанда, сарапшылардың пайымдауынша, қолданыстағы мемлекеттік бақылау жүйесі аталған субъектілердің өзіне қойылатын барлық талапты сақтауын толыққанды бақылауға мүмкіндік бермейді.

Ішкі істер министрлігі сондай-ақ жеке күзет фирмаларына мысалы, радикалды, жат діни ағындарды ұстанатын тұлғалардың тартылуына, тиісінше, қызметтік қарудың солардың қолына түсуі мүмкіндігіне қатты алаңдаушылық білдірді. Ведомствоның тұжырымдауынша, бұл жағдайлар оперативті ахуалдың нашарлауына және тұтастай алғанда, елдегі құқықтық тәртіптің тұрақсыздануына соқтыруы ықтимал.

Мысалы, жедел қызметтердің дегерінше, 2022 жылғы қасіретті қаңтар оқиғаларында жаппай тәртіпсіздік пен мародерлікке жеке күзет фирмалары қызметкерлерінің қатысу фактілері әшкереленді. ЖКҰ-лардың 10 қызметкері үстінен 6 қылмыстық іс қозғалды.

ЖАҢА РЕФОРМА НЕ ҰСЫНАДЫ?

Атап өтер жайт, қазір тіпті мектеп, балабақша, университеттерді күзету де жеке күзет ұйымдарына табысталды. Сондай-ақ олар сауда ойын-сауық орталықтары, кеңселер мен іскерлік ғимараттар, базарлар және басқа «террористік тұрғыдан осал» саналатын, бұқара көп жиналатын объектілерді күзетеді. Сол себепті оларға мемлекеттік бақылауды күшейту көкейкесті бола түсті.

Осы орайда ІІМ реформа аясында, жаңа заң жобасында басты екі жаңашылдықты ұсынып отыр. Біріншіден, онда бақылауға кедергі қоятын Кәсіпкерлік кодекстің ЖКҰ мен МОО-ға қатысты мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру бөлігіндегі талаптарын алып тастау ұсынылады. Оның орнына «Күзет қызметі туралы» заңды тексеру жүргізудің жекелеген тәртібін қамтитын жаңа баппен толықтырмақ.

Екіншіден, егер күзет ұйымдары өз қызметін уақытша тоқтатса немесе қайта бастаса, сондай-ақ өзі заңды тұлға ретінде тіркелген жерден тыс, өзге өңірге барып, сонда күзет қызметтерін көрсетуге кіріссе, 5 жұмыс күні ішінде сол туралы жергілікті полицияны хабардар етуге міндеттеу қарастырылған.

Өйткені күзет қызметімен айналысуға лицензия шектеусіз мерзімге, мәңгілікке беріледі және ол Қазақстанның бүкіл аумағында қолданылады. Осыны пайдаланып, мысалы, өңірде тіркеліп, сонда лицензия ала алған біліксіз күзет фирмасы Астанада қызмет көрсетіп, табыс таба алады, оның келгенінен астаналық полицейлер де хабарсыз болады. Жаңа заңды Парламент қабылдаса, онда елдің бір өңірінде лицензия алған соң өз қызметін басқа өңірде жалғастырғысы келген, қызмет өрісін кеңейткен ЖКҰ-лар ішкі істер органының жергілікті бөлімшесіне сол жөнінде хабарлауға міндеттеледі.

— Бұл — қажетті шара. Мұндай жаңа реттеуші құрал мен талапты енгізбей ЖКҰ-ларға қатысты тиісті мемлекеттік бақылауды қамтамасыз ету мүмкін болмайды. Сонымен қатар осы жаңа талап бақылауды жақсартады және олардың заң талаптарын бұзуын елеулі төмендетеді. Жекеменшік күзет ұйымдарына мемлекеттік бақылау әлсірей берсе, бұл құрылымдар қылмыстық мақсаттарда пайдаланылуы, халықтың өмірі мен денсаулығына жаппай қатер төндіруі, ұлттық қауіпсіздікке нұқсан келтіруі мүмкін, — деп түсіндірді Ішкі істер министрлігінің сарапшылары.

Мәселен, Ақмола облысының Ақкөл қаласындағы күзетілетін объектіде «Қазавиақұтқару» АҚ-ның мүлкін бұлдіру фактісі болған. Оқиғаның мән-жайын анықтау барысында әшкереленген-

дей, «Хан Шыңғыс» жеке күзет ұйымы» ЖШС-мен арада күзет қызметтерін көрсету жөнінде шарт жасалған. Бұл күзет ұйымы Астанада (құжатында — Нұр-Сұлтан) тіркелген және жергілікті бақылаушы органды құлағдар етпей, Ақмола облысының аумағында өз қызметін жүзеге асырған. Бұл ЖШС бұған дейін клиенттерінің, объектілерінің болмауына байланысты өз қызметін тоқтатыпты. Оның кәсібіне қайта кіріскенінен елордалық уәкілетті орган да хабарсыз болып шықты.

Аты бар, заты жоқ күзет фирмаларының қаптауы қауіпсіздіктің деградациясына соқтыруы мүмкін. Абай айтқандай, «Күн жауғанда — қойыңда, күн ашықта — мойыңда» болатын күзетсымақтар қауіп төнгенде көмекке жетпейді. Мұндай жағдайға тап болмау үшін күзет фирмасының маманы Руслан Мырзабосын кәсіпкерлерге ЖКҰ-ға сеніп, бейғам қалмауға, ұры кірсе, есік-терезені темір құрсаумен бұғаттап тастайтын заманауи жүйені орнатуға кеңес береді.

— Объектінің қауіпсіздігіне баса мән берген жөн. Онда күзетпен хабарлаудың заманауи жүйелерін қолдану керек. Тек сонда ғана ұры-қары және басқа қаскөйлердің объект аумағына заңсыз енуінің алдын алу, олар басып кірсе, жедел шара қабылдау мүмкін болады. Бірінші кезекте кез келген маньзды объектіні жазбаны архивациялау функциясы бар бейнебақылаудың телевизиялық жүйесімен жабдықтаған абзал. Сонда бейнекамералар жазбасы кейін қылмысты ашуға көмектесіп, айғаққа айналады, — деді Руслан.

Сондай-ақ қызметкерлердің өмірі мен денсаулығын қорғау, мүлкті сақтау үшін объектілер күзет-дабыл сигнализациясымен жаратандырылуы, онысы орталықтандырылған бақылау пультіне шығарылуы қажет. Сонда әлдеқалай жағдай бола қалса, жедел топ экипажы шұғыл жетеді. Клиенттің қаражаты жетіп жатса, күзет фирмалары объектінің өзінде бекет ашып, күзетшілерін отырғызады.

Сарапшының айтуынша, жеке күзет ұйымы атына заты сай, салмақты болса, ұрлық пен қарақшылыққа жол бермейді, жол беріп алса, келтірілген шығынды өзі өтейді. Беделін басты орынға қоатын лайықты фирманы таңдау үшін маман біріншіден, ЖКҰ-ның лицензиясының барына, оның мерзімі өтіп кетпегеніне назар аударуға кеңес береді. Лицензияның берілген күні фирманың жұмыс тәжірибесінің моллығын не аздығын көрсетеді.

Екіншіден, штатында лицензияланған қанша күзетшісі барын, қызметтік қару санын білген артық емес. Үшіншіден, мықты ЖКҰ-ның кеңсесі, тәулік бойы істейтін кезекші бөлімі, орталықтандырылған бақылау пульті және жақсы жаракталған мобильді топтары болуы шарт. «Жедел тобы» дабылданған объектіге таксимен баратын фирмалар кездеседі. Қызметтік автомобильдер паркінің болуы, күзетшілерінің кілең қажыған зейнеткер емес, шыныққан шымыр жігіттер болуы, басқа жайттарға көңіл бөлу маньзды.

Полиция дерегінше, 2021 жылы елде жеке күзет ұйым қызметкерлері жасаған 430 қылмыстық және әкімшілік құқықбұзушылық тіркелді. 2022 жылы бұл сан — 455-ке, 2023 жылы — 482-ге жетті. ЖКҰ қызметкерлері жасаған қылмыс саны жылдан жылға артып келеді. Олай болса, қару асынған күзетке де «қырық үйден тыйым» болса, құба-құп.

ЖҰРТ МАҚТАҒАН «ЖАСЫЛ КӨЛІК»

Көлік тізгіндегеннің қазіргі тренді – электромобиль. Әлем бойынша жылдан-жылға электро-мобильдерге сұраныс артып келеді. Біздің елде де бұл көлікке қызығып жүргендер біршама. Биыл тіпті осы электрокарлардың саны 10 есеге өскен көрінеді. Осыған қарап болашақта көшеден тек электромобиль көрсеңіз таңғалмаңыз.

А Әсет ҚАЛИ

ОТАНДЫҚ НАРЫҚТАҒЫ КӨШБАСШЫЛАР КІМДЕР?

Сонғы жылдары елімізде электромобильдердің саны едәуір артқанын байқауға болады. 2019 жылы елде 200-дей ғана электрлі көлік бар болса, 2022 жылы олардың саны 570-ке жеткен. Дегенмен қарқын еселене берді, электромобильдер саны 2023 жылдың қорытындысында 7 680-ге, 2024 жылдың тамызында 10 700-ге жетті. Жана трендті алматылықтар тез қабылдап жатыр, 10 700 электрлі көліктің 6 300-і оңтүстік астана көшелерінде жүрсе, Астанада – 1 366 және Алматы облысында 522 электрлі көлік бар.

Алайда ұлттық статистика бюросының есебінше, 2024 жылдың 1 маусымында Қазақстанда тіркелген автокөліктер саны 5,4 миллионнан асты. Егер шамалайтын болсақ, біз жоғарыда айтқан 10 700 электромобиль елдегі жалпы автокөліктер санының 1 пайызына жетпейді. Сондықтан жаһандық трендте тұрған электромобиль саудасы Қазақстан нарығын толық билей қойған жоқ.

Қазақстанда кезіп жүрген электромобильдің көбі шетелден импорт арқылы келген. Бірақ ресми сатылып жатқан гибриді басқа модельдері де дес бермей жатыр. Гибридтің электр көліктерінен айырмашылығы, оларда қайта зарядталатын аккумулятор мен электр қозғалтқышы, сондай-ақ бензинмен жұмыс істейтін іштен жану қозғалтқышы бар. Бұл дегеніміз, егер көлік иесі аккумуляторды зарядтауды ұмытып кеткен жағдайда гибриді көлігіңіз стандартты бензин көлігі сияқты жүре алады.

Қазақстанда электромобиль нарығының көш басында кімдер тұрғанын ұсынамыз.

Бұл сегмент туралы нақты статистика жоқ. Бірақ сұр нарық тұрақсыз екені анық, жаз ортасына дейін Zeekr-ге сұраныс көп болған, бірақ телематика бұғатталып қалуы мүмкін деген жаңалықтан кейін оған қызығушылық төмендеді. Қазір тұрғындар Lixiang сияқты гибрид маркаларға назар аударып отыр. Kolesa.kz-те «Ли» модельдерін сату туралы хабарландыру көбейе бастады. Бірақ мұнда да көш-

басшы тез ауысатын сияқты. Осыдан екі жыл бұрын Алматыда электрокар аз еді, олардың саны осы қарқынмен арта берсе, жақында Шымбұлақтағы электромобиль тұрағына машина сыймай қалуы мүмкін.

Электр көліктерінің қарапайым бензинмен жүретін автомобильдерден қандай артықшылықтары бар екенін нақтылап өтсек: қоршаған ортаны ластамайды, бензинге қарағанда электр қуаты әлдеқайда арзан, мұнай нарығына тәуелді емес, олардың қозғалыс барысында дыбысы шықпайды, салық төлеуде жеңілдіктер бар және кептелістерде көп энергия жұмсамайды.

BloombergNEF сарапшыларының сөзінше, әлемде 2040 жылға дейін электромобиль сатылымы газбен жүретін көліктер сатылымынан озып кетуі мүмкін. Сонда да электромобильдер нарығының жылдам дамуына бірнеше фактор келергі келтіріп отыр. Атап айтсақ, электромобильдердің қуаты көп қашықтыққа жетпейді, электромобильдерді қуаттау көп уақытты алады, көлік бағасы қымбат, көлікті қуаттайтын бекеттер аз, нарықтағы бәсекелестер аз, көлік батареялары аз уақытта істен шығып қалып жатады.

ИНФРАҚҰРЫЛЫМ ҚАНШАЛЫҚТЫ ҚОЛАЙЛЫ?

Электр көліктер үнемі қуатты қажет етеді. 1-1,5 сағатқа «жылдам» қуат, 10-12 сағатқа «баяу» қуаттау бар. Қыста температура төмендеген сайын электр энергиясын тұтыну орта есеппен 30-40%-ға артады. Көбіне «жылдам» қуаттауды пайдалану мүмкін емес, себебі ол батареяны тоздырады. Дегенмен «баяу» қуаттау стансалары көп емес. Мәселен, Ішкі істер министрлігінің мәліметінше, Астана мен Алматыда барлығы 50 бекет жұмыс істейді. Ал жалпы Қазақстанда барлығы 112 электр қуаттау стансасы бар екен.

Еуропа елдері тығыз орналасқан, шаһарлар бір-біріне тым жақын, сол себепті қалалар арасында электромобильдерді қуаттау стансасы көп. Ал Қазақстан секілді жері үлкен, халқы аз шоғырланған елдерде бұл процесс қиындау, электромобильмен алыс жолға шыға алмайсыз. Сондықтан электромобильдердің тиімділігі географиялық, елдің дамуы секілді факторлармен өлшенеді. Тиімділігі толық дәлелденбегеніне қарамастан әлемде электромобильдер белсенді көбеюде, дәстүрлі нарықты ығыстырып жатыр. Көпшіліктің қызығушылығы бар, оны жоққа шығара алмаймыз, — деп өз пікірін білдірді энергетика саласының сарапшысы Абзал Нарымбетов.

Сонғы уақытта құрылыс компаниялары тұрғын үйлердің тұрағына қуаттау стансаларын да орнатуға көшті.

АДАМ ДЕНСАУЛЫҒЫНА ҚАУП ЖОҚ

Экологиялық мәселелерден бөлек, электромобильді жүргізе-

“**Электр қуатымен жүретін көліктердің адамға емес, табиғатқа көп әсері бар екенін атап өткіміз келеді. Себебі елімізде соғылған не жүруге келмейтін электрокөліктерді утилизациялайтын мекеме жоқ.**

ҚАРА ЖОЛДАҒЫ ҚАСІРЕТ

Елімізде жол-көлік оқиғасы азаймай тұр. Сәт сайын күрежолдағы жүгенсіздік салдарынан талай тағдырдың талқандалып жатқаны жайында жайсыз хабар естіліп жатады. Бүгінде бұл мемлекеттік проблемаға айналып, Президент Жолдауында да көрініс тауып жүр.

А Ербақыт ЖАЛҒАСБАЙ,
Қызылорда облысы

Негізінен, елімізде жыл сайын жол-көлік апаттары салдарынан көптеген оқыс оқиға болып жатады. Соның салдарынан бір отбасы асыраушысынан айырылса, енді бір жанұяның жалғыз ажал құшып, қара жамылып қалады. Өрімдей балалардың өмірін жалмап жатқан жайттар қаншама?

Жан түршігерлік жағдайға алып келетін жол апатының статистикалық мәліметіне көз жүгіртсеңіз, тіпті сұмдық. Жыл басынан бері жол апатынан еліміз бойынша 1 300-ден астам адам қаза болған. Ал 16 мыңнан астам адам түрлі дене жарақатынан зардап шегіпті. Осы орайда елімізде балаларға қатысты 3,5 мыңнан астам жол апаты тіркелгені мәлім болып отыр. Соның салдарынан 165 кәмелетке толмаған жасөспірім ажал құшып, түрлі деңгейде дене жарақатын алған балалар саны 4 мыңнан асып жығылады.

Бұл тұрғыда Сыр өңіріндегі ахуал да алаңдатарлық күйде тұр. Атап айтқанда, биылғы жылдың 9 айында өңірде жол-көлік оқиғаларынан қайтыс болғандар саны 15,6 пайызға төмендегенмен, жол апаттары 39,1 пайызға артып, одан жарақат алғандар 41,6 пайызға өскен. Соған орай қоғамдық тәртіп пен жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету бағытында бірқатар профилактикалық жұмыс жүргізілген. Бұл мәселе ведомствоаралық комиссия отырысында да қаралып, апаттың өсім алу себептері анықталып, оның алдын алудағы нақты іс-шаралары белгіленген.

Бүгінде жол-көлік оқиғасының болу себебі сан алуан. Қызылорда облысы Полиция департаментінің талдау дерегіне сәйкес, жол-көлік оқиғаларының өсуінің басты себебінің бірі — жол қозғалысына қатысушылардың жеке басының мәдениетсіздігінен деп түсіндіреді. Бұған қоса, өңірдегі 2 категориялы 566 шақырымдан тұратын «Қызылорда —Ақтөбе» тасжолы кері әсерін тигізіп тұрғанын алға тартады. Бүгінде тәулігіне 9 мың автокөлік жүріп өтетін бұл автожол 2 категориялы болғанымен, соңғы 5 жылда тіркелген көлік санының өсуі талапқа сай емес екені байқалып отыр.

«Аймақта айтып келмейтін апаттың алдын алу бағытында 17 жедел профилактикалық іс-шаралар ұйымдастырылды. Жүргізушілермен жол қауіпсіздігін қатаң

“**Жан түршігерлік жағдайға алып келетін жол апатының статистикалық мәліметіне көз жүгіртсеңіз, тіпті сұмдық. Жыл басынан бері жол апатынан еліміз бойынша 1 300-ден астам адам қаза болған. Ал 16 мыңнан астам адам түрлі дене жарақатынан зардап шегіпті. Осы орайда елімізде балаларға қатысты 3,5 мыңнан астам жол апаты тіркелгені мәлім болып отыр.**

сақтау бағытында түсіндірме жұмыстары жүргізіліп, оны халық арасында кенінен насихаттау шарасы жолға қойылды. Негізінен, Мемлекет басшысының Қазақстан халқына Жолдауында полиция жұмысына сервистік тәсілдерді енгізу арқылы қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етудің

тиімді жағдайларын құру міндеттеліп отыр. Бұл бірінші кезекте белгілі аумаққа жақын орналасқан учаскелік пункттерді, мобильді бекеттерді оңтайлы орналастыру және цифрлық технологияларды қолдануды қамтиды. Соған орай, Қызылорда облысы Полиция департаментіне қарасты 7 аудандық полиция бөліміне бағдарламалық қамтамасыз ету және жабдықтардың ең аз пакетімен жедел басқару орталықтарын құру үшін қаражат бөлінді. Бұл бағыттағы жұмыстар алдағы уақытта тұрақты түрде жүргізілетін болады», — деп түсіндірді Қызылорда облысы Полиция департаменті жергілікті Полиция басқармасының бастығы Ерәулет Жаукеев.

Облыстық Полиция департаментінің дерегіне сәйкес, жол апатының алдын алу бағытында ауқымды жұмыстар кезең-кезеңімен атқарылууда. Атап айтқанда, республикалық маңызы бар тасжолға түн мезгілінде көлік жүргізушілердің назарын аудару мақсатында 6 дана жаркылдауық маяк, 9 жерге «Әкетай асықпа!», «Құрметті жүргізуші! Жылдамдықты шамадан тыс асырма» мәтінінде панолар, 7 жерге бейнекамералардың және 10 дана қызметтік автокөліктер мекеттерінің муляждары орнатылса, 7 аудан

795 дерегі анықталған. Оның ішінде 72 мыңға жуығы жол апатына тікелей әсер ететін өрескел құқықбұзушылықтар екен. Бұл тұрғыда автокөлікті мас күйінде басқару салдарынан 595, жылдамдықты шамадан тыс арттыруда 49 043, жаяу жүргіншілерге жол бермеу фактісімен 27 15, қарсы бағытқа шығуда 109, ұялы телефонмен сөйлесуде 2 617, қауіпсіздік белдігін таппаған 11 761 дерек анықталған. Сол сияқты жаяу жүргіншілер 6 145 жол ережесін бұзыпты.

Негізінен, жол қауіпсіздігін арттыру мақсатында тиісті жұмыстар тұрақты түрде жүргізіліп тұрады. Соның нәтижесінде жол қауіпсіздігі саласында 1 млрд 870 млн 982 мың теңге айыппұл салынып, оның 1 млрд 626 млн 891 мың теңгесі, яғни 87 пайызы өндірілді. Осы орайда айта кеткен абзал, кей жағдайда республикалық маңызы бар тасжолда жол-көлік оқиғалары үй жануарларының салдарынан да болып жатады. Нақты айтқанда, бұған дейін үй жануарларының қатысуымен 99 жол-көлік оқиғасы тіркеліп, салдарынан 2 адам қаза болды. Бұған қоса, 14 адамның түрлі дене жарақатын алу фактілері тіркелді. Осындай қауіптің алдын алу мақсатында үздіксіз жүргізілген жұмыстар нәтижесінде иесіз жайылып жүрген 929 үй жануары иелеріне ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің 408-бабы Ауыл шаруашылығы жануарларын жауа қағидаларын бұзу бойынша шара қолданылды. Соған орай тұрғындарды үй жануарларына абай болуға шақырамыз», — деп ойын толықтырды жергілікті Полиция басқармасының бастығы.

Қорыта айтқанда, автожолдағы апаттың шығу себебі көп жағдайда жол-көлік инфрақұрылымының талапқа сай болмауынан, интеллектуалдық жүйенің енгізілуінен болатыны жасырын емес. Бұған қоса, кейбір көлік жүргізушілердің жауапсыздығы қайғылы жағдайға жиі соқтырып жатады. Сондықтан да темір тұлпар тізгіндегендер тәртібін түзесе, қара жолдағы қасірет те азаяр еді.

РУХАНИЯТ

14 ҚАРАША 2024 | БЕЙСЕНБІ

АДАЛДЫҚ –
РУХАНИ ҚАЖЕТТІЛІК

Мемлекет басшысы адалдық ұғымын өзі жүргізіп отырған саясаттың басты тұғыры етіп белгілегенін көріп отырмыз. Ұлтымыздың өсіп-өркендеуін мақсат тұтқан Қасым-Жомарт Кемелұлы қоғамда еңбекқорлық пен жасампаздық жоғары бағалануға, білімпаздық пен жаңашылдық салтанат құруға тиіс деп халыққа түйін сөз тастайды.

Азаматтарымыз өмірге деген байсалды және байыпты көзқараста болуы керектігіне назар аударып, сөзі мен ісі үйлесетін, тиянақты, тәртіпті және арлы адамдарымыз көп болуы қажет екенін үнемі айтып, басымдық беріп отыр. Президенттің байламды тұжырымының түпкі мәні — өзгерістердің өміршеңдігін көргіміз келсе, Әділетті Қазақстанды құру идеясына адалдық танытып, салмақты пікір, сара тұжырым жасай білуімізге жетелейді, ұлтымыздың жана сапасы боп түзілуімізді мензейді.

Ел Президенті күнделікті міндеттерден бөлек, ұзақ мерзімге арналған мақсаттарға ден қоюымыздың мәні зор екенін айтты. Уақытпен санаспай жұмыс жүргізетін, әрбірімізден енші-үлесімізді талап ететін басты нәрсе — бұл қоғам тәрбиесі. Біз құруға талпынып жатқан жасампаз қоғамның құндылықтарын бойымызға сіңіріп, жана саяси мәдениет жағдайына сай болуымыз үшін — жана қоғамдық этика жүйесіне адал болуымыз тиіс. Әр ісімізге, әр сөзімізге лайықты болып жауап бермей, Әділетті қоғам құру мүмкін емес екені айқындалып келеді.

Елдің елдігі, ерлің ерлігі сынға түсіп жатқан бүгінгідей ұлы өзгерістер кезеңінде мемлекетшілдік ұстанымға айнымастай берік болуымыз керек-ақ. Ел тізгінін ұстап, халқымыздың жүгін қайыспай көтерген Мемлекет басшысына жәрдем көрсетуімізді елдіктің белгісі деп білуіміз қажет.

Жаратқаннан түскен Құран Кәрімде «Адамды құт иесі қылды» делінеді. Ақи-

кат сөздің мәнін ашқан ислам ғұламалары адам — өз ісінің жаратушысы екенін айтады. Бәріміздің пендеге тән артық-кемді қылықтарымыз, мінездеріміз болғанымен, елдің қамы, ұлттың болашағы дегенде аярлық танытуымыз, қайрат көрсетпеуіміз — ең әуелі азаматтығымызға сын. Еліміздің өркенді дамуында бізге білек пен жүректің күші ғана емес, байсалды ақыл, терең білім де қажет екенін білуге тиіспіз.

Қазір біз ғаламтор дейтін тегеуірінді күштің құрығында өмір сүріп келеміз. Адамды адамға айдап салған, әлсізді келеке-мазақтың астына алған, дұрысты бұрыс етіп көрсетіп, елдің ықыласын өзіне аударған шактың куәгері болып отырмыз. Кімнің кім екенін анығына жетіп, ажыратып алу аса қажет болып тұрған қазіргі кезеңде біреудің айтағына еріп кетпес үшін де білімді болуың керек. Зейінді адам дәйекті дәлелдерге ғана сүйенеді, ақиқат туын көтергендер біреуге орынсыз күйе жакпайды, байыпты тұжырым жасауға қабілетті болады және қоғамға ненің пайдалы екенін дөп басып білетін қасиетке ие болып табылады.

Ақиқат жолы — онай жол емес екенін айтқан Мемлекет басшысы шындық пен шынайылық қоғамда басты қағида болуы керектігіне баса мән берді. «Ақпарат арнасы адалдық алаңына айналуға тиіс. Бұл келісім ашықтық, сенім және адалдық қағидаларына негізделуі қажет. Әр азамат, әр маман өз ісіне адал болса, қоғамның сенімі артады. Ал сенім мен адалдық —

Әділетті қоғамның басты құндылықтары», — деген болатын Мемлекет басшысы.

Қоғамдық этиканы заң жүзінде бекіту мүмкін емес, ол адамдардың бір-біріне деген ара қатынасы, ол — терең түсіністікпен, бұқара санасының өзгеруімен, рухани құндылықтар жүйесінің қатысуымен орнығатын қасиет.

Адалдықты басымдық етіп белгілеген қоғам бөлінбейтін біртұтас ұлт болып қызмет етуге бекініп, ұлттық және мемлекеттік мүдде тұрғысынан іс-қимыл жүргізеді. Мұндай елдің саяси жағынан тұрақтылығы айқындалып, ашықтыққа негізделген демократиялық принциптері беки түседі. Ішкі бірлігіміз алға жылжуымыздың кепілі болып, әлеуметтік әділдіктің орнығуына септеседі. Халқымыздың қанына сіңген жанашырлық, қамқорлық, бауырмалдық сияқты асыл қасиеттер біздің ұлттық ерекшелігіміз болып қала береді.

Белгілі ғұлама әл-Фарабидің еңбектерінен асқан қайырымдылық пен мейірімділікке тәрбиелейтін еңбек жок. Ғұлама алысқа көз жүгірте отырып, өз заманындағы, қоғамдағы іс-әрекеттерді бағамдай келе адамдар бір-біріне қайырымдылық, жанашырлық жасауы арқылы мейірімділікке, адал болуға шақырады, адал бола отырып ұлы қоғам құруға болатынын еңбектерінде жазады. Әділ басшы болудың бірнеше қасиетін ажыратып талдайды.

Жеке жауапкершілігін жіті сезінетін азамат тәрбиелеу — барша қоғам болып атқаратын абыройлы міндет болуы шарт.

Бұл жөнінде Президент: «Әділдік пен жауапкершілік — тығыз байланысты ұғымдар. Басқаша айтсақ, жауапкершілік болмаса, әділдік те болмайды. Әркім өз ісіне, міндетіне жауапкершілікпен қараса, жеке азамат та, бүкіл ел де табысқа жетеді. Әділдіктің қуаты — осында», — деген болатын. Заң мен тәртіптің орнығуына бәріміз жауаптымыз. «Мемлекет жүгенсіздікке, тәртіпсіздікке және бейберекеттікке ешқашан жол бермейді. Мұны әрбір азамат жете түсінуге тиіс. Барша азамат, барлық жерде, сонның ішінде әлеуметтік желіде де заңды мүлтіксіз сақтауы керек. Заңға қайшы келетін, қоғамға іріткі салатын және арандатушылық пиғылдағы кез келген әрекетке қатаң тыйым салынады. Біз «жасампаз плюрализмді толық қолдаймыз, елге іріткі салатын радикализмге түбегейлі қарсымыз» деген қағидатты берік ұстанамыз», — деп атап көрсетті Қасым-Жомарт Кемелұлы.

Адалдықтың тағы бір маңызды өлшемі — еңбекқорлық және кәсіби біліктілік. Өз кәсібін өте жақсы білетін, оған өбден берілген, еңбекқор адам ғана табысқа жете алатыны Ұлттық құрылтайдың «Адал адам — Адал еңбек — Адал табыс» атты үшінші отырысында айтылды.

Ақиқат сөздің алдаспаны болған хәкім Абай адам баласы естілердің сөзіне құлақ түре жүріп естілікке ұмтылатынын айтып кеткен болатын. Адам баласының ішкі рухани болмысы жүрек таразысына безбенделіп тұратын болса, ол имандылықтың белгісі деп атап көрсетіледі екен.

Осы мақаламызға арқау етіп белгілеген адалдық ұғымы шын мәнінде Жаратқанның ұлы нығметі болған имандылықтан бастау алып тұрғанын байқаймыз.

Қоғамда баласын тастап кеткен ана, ата-анасын қарттар үйіне өткізетін бала табылып жататыны жасырын емес. Осы бір қазақ ұлтының қанында жоқ безбүйректік қоғамда көп болмаса да табылып жатқаны ойлантады. Тереңірек қарасаңыз, мәселе оналту орталығымен, балалар үйімен, қарттар үйімен шешілмейді, ол уақытша ғана бассауғалау, уақытша мемлекет тарапынан қамқорлық. Ол жерде психологтер, мамандар бар. Әрине, жағдай да жасалған, ал күйзелген жанның жарасын кім емдей алысн. Осының бәрі адал ана, адал бала, адал әке құндылығының кеміп бара жатқандығы. Қорланған қыздар, кәмелетке толмағандар мәселесі — қоғамды ойландыратын күрделі мәселе. Заңға өзгеріс енгізіліп, заңның кейбір баптары қаталдады. Әйелдер қанаты тарапынан заңды өзгертуге ұсынысымызды да бердік. Ол, әрине дұрыс, алайда қорқынышпен сананы өзгерте аламыз ба? Кешенді ұлттық тәрбие керек. Ата-әжесімен бірге тұрған баланың орны бөлек. Әже мен ата баланы еркелетіп қана емес, күнделікті жұмсап, еңбекке баулиды. Қанша дегенмен ата-ана жұмыста болған кезде әже мен ата балаға бас-көз болатыны сөзсіз. Қазақта «Әй дейтін әжесі жок, қой дейтін қожасы жок» деп бекер айтылмаған. Сөздің төркінінде көп пайым жатыр. Осының бәрі адалдық ұғымының сананың бір түкпірінде қалып қоюында, кейбір адамдардың рухани құндылыққа қарағанда материалдық құндылыққа көбірек иек артатынын көрсетеді.

Шәкірім Құдайбердіұлынан қалған көсемсөзде «Бәріне қанағат қыл да, еңбек қыл» делінсе, Шоқан Уәлихановтан қалған асыл сөзде «Дүниеде әділдік пен адалдықты ту еткен адамнан артық ешкім жок» деп айтылады. Демек, адалдықты рухани қажеттілік деп тануымыз тиіс.

Қалымы ЖАНТӨРЕЕВА,
«AMANAT» партиясы
Түркістан облыстық филиалы
атқарушы хатшысының орынбасары,
облыстық мәслихаттың депутаты,
Әйелдер қанатының кеңесшісі

БАҒЫТЫНАН АЙНЫМАҒАН БАСЫЛЫМ

Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының ұйымдастыруымен «Мұнара» республикалық рухани-танымдық газетінің 5 жылдығына арналған «Діни журналистика және қазіргі қоғам» тақырыбында дөңгелек үстел өтті. Рухани басқосуға ҚМДБ Төрағасы, Бас мүфти Наурызбай қажы Тағанұлы, Парламент Сенатының депутаты Дархан Қыдырәлі, белгілі ғалым, академик Дихан Қамзабекұлы және бірқатар зиялы қауым өкілдері, телерадио мен баспасөз журналистері, Діни басқарманың бөлім басшылары және «Мұнара» газетінің ұжымы қатысты.

Дөңгелек үстелде Бас мүфти Наурызбай қажы Тағанұлы Діни басқарманың төл басылымын жарыққа шығарып отырған «Мұнара» газетінің ұжымын құттықтады.

— Бүгінгі басқосуымызға себепкер болып отырған «Мұнара» рухани-танымдық газеті осыдан 5 жыл бұрын, 2019 жылғы 22 қазанда жарыққа шықты. Осы уақыт ішінде «Мұнара» газеті өз оқырманын қалыптастырып, еліміздің ақпарат кеңістігіндегі, соның ішінде діни журналистика саласында өз орны бар басылымға айналды. «Мұнара» газетінде тың, жана, мазмұнды, тартымды материалдар жарияланады. Сонымен қатар газет діннің өзекті мәселелерін қатар көтереді. Бүгінде «Мұнара» газеті айтыра 2 рет, 30 мың таралыммен жарық көруде. Өздеріңізге жақсы таныс, дін мәселесі — күрделі әрі нәзік тақырып. Сондықтан бұл тақырыпты қаламына арқау еткен журналист байсалды, байыпты, тәжірибелі болуға тиіс. Қазақ — бұрыннан сөз жауапкершілігін түсінген халық, — деді ҚМДБ Төрағасы.

Зиялы қауым өкілдері мен баспасөз саласының майталмандары отандық журналистикадағы дін тақырыбының маңызына тоқталып, халыққа дұрыс ақпарат берудегі бұқаралық ақпарат құралдарының жауапкершілігі мен міндетіне назар аударды. Парламент Сенатының депутаты Дархан Қыдырәлі бүгінде діни тақырыптың нәзік екенін айта келіп, басылымдардың рөліне тоқталды.

— «Мұнара» газеті Қазақстандағы діни журналистиканың мектебіне айналды. Көріп отырмыз, 80 мыңнан астам кітап басылыпты, әрқайсысы — бір атам түйеге жүк болатын, әр үйде тұратын, отбасында тәрбиенің дұрыс берілуін, діни ұғымдарды дұрыс түсіндіретін еңбектер. Дін — үлкен насихат. Өйткені жұртшылықпен кері байланыс орнату, ұғымдарды дұрыс жеткізудегі ықпалы зор. Қазір әлеуметтік желіде отырған жастар діни ұғымдарды түсіне бермейді. Дін тақырыбы өте нәзік болғандықтан, оны халыққа жеткізуде терминдерді дұрыс орнықтыра алатын білікті маман керек, — деді ол.

«Қазақ газеттерінің» бас директоры, академик Дихан Қамзабекұлы өз сөзінде діни журналистика Алаш зиялылары кезінде, тіпті оның алдындағы кезеңдерде пайда болғанын атап өтті.

— «Мұнара» газеті — айналасындағы журналдар мен сайттарды ортаға жинап, пішіні мен мазмұны сәйкес дамып,

қалыптасып келе жатқан қазақ басылымдарының бірі. Басылым ақпарат кеңістігінде өз орнын тапты. Мұның бәрі біріншіден, Діни басқарманың нақты әрі лайықты қолдауының арқасы. Екіншіден, оқырманның қолдауы. Діни журналистика бүгін ғана дамып жатқан сала емес, ол бұрыннан бар. Алаш зиялыларынан, тіпті олардың ар жағындағы тұлғаларынан бері айтылып келе жатқан тақырып. Дін сол кездегі қоғамның өзекті тақырыбы ретінде қарастырылды. Біз батысшыл деген Әлихан Бөкейханның өзі Мұсылман съезіне қатысты. Менің түсінігімде, бұл тақырып содан бері жоғары деңгейге көтерілді. Еуропалық бағытта оқыған Әлихан Науан хазіретті Ломоносовқа теңейді. Бұл — Ресейдегі ең жоғары университеттің атауы. Бұл кісілерді бірыңғай батысшыл болды деп айтпаңыздар, алғаш шыққан мақалаларды әлихантанушылар Әлиханның, міржақыптанушылар Міржақыптың, ахметтанушылар Ахметтің еңбегі деп жатады. Біз оларды ортақ Алаш еңбегі деп айтамыз ғой. Сонда былай айтылыпты: «Өзіміздің шарқ әдетіне ыңғайлы қылып «қазақ мәдениетін» құрып, бір жағынан «қазақ әдебиетін» тұрғызып, қазақшылығын сақтамақшы...». Сонда қарасаңыздар, әдебиет бар, мәдениет бар, бүкіл кешенді көзқараспен қарап отыр. Осындай «Мұнара» діни басылымдары өз бағытынан айнымай дами берсін, — деді Д. Қамзабекұлы.

Діни журналистиканы теориялық негізде дамытуды қолға алу керегін ұсынған Еуразия ұлттық университеті Журналистика және саясаттану факультетінің деканы «Мұнара» газеті діни сауатсыздықтан арылуға көмектесетінін айтты.

— Бүгін жақсы шараның куәгері болып жатырмыз. Діни журналистика қазіргі

қоғамда өте өзекті салаға айналды. Қазір діни алшақтықтар діни сауатсыздықтан туындап жатыр. Журналистика — қоғамның қозғаушы күші. Қоғамды алға жетелейтін күшті неғұрлым жанартсақ, елімізге соғұрлым пайдасы тигізеді. Діни баспасөздер, кітаптар біздің діни сауатымыздың артуына үлесін тигізеді деп ойлаймын. «Мұнара» газеті — қоғамның үлкен сұранысына ие, өзінің орнын тапқан басылым екенін дәлелдеді. Бүгінгі қоғамға «Газет керек пе?» деген сұраққа 5 жыл ішінде қалың оқырманын тапқан «Мұнара» газеті де жауап беріп тұр. Менінше, діни журналистика ғылыми негізде дамуға тиіс. Қазір діни ағым көп. Жастар мен дін тақырыбы келгенде маманға сұраныс артады. Осыған орай ЕҰҰ-да діни журналистиканы да теориялық негізде қолға алсақ, еліміз осы сала ішінде де дамыған болар еді. Дін тақырыбына Алаш зиялылары сол заманның өзінде ерекше көңіл бөлді. Себебі дін халықты біріктіретін, оны күшейтетінін терең сезінді. Бірақ ол Кеңес заманында тоқтап қалды. Діни тақырыптағы өзекті мәселені дамытып, оған қайта қан жүгіртіп, жандандырған «Мұнара» сияқты басылымдардың ғұмыры ұзақ болуын тілейміз, — деді Қ.Сак.

Сондай-ақ жиында ардагер журналист, «Мұнара» газетінің тұрақты авторы Жанболат Аупбаевтың «Біз де өлең жазғанбыз» жинағының тұсаукесері өтіп, жаңа кітап көпшілікке таныстырылды. Айта кетейік, жинаққа «Мұнара» газетінің «Біз де өлең жазғанбыз...» айдарында жарық көрген жазушы-қаламгерлердің ақындық қырын көрсететін өлеңдері топтастырылған.

Ақмарал АСАНҚЫЗЫ

АЙМАҚ

14 ҚАРАША 2024 | БЕЙСЕНБІ

«ҚЫЗЫЛ СЫЗЫҚ» ТӨҢІРЕГІНДЕГІ ҚЫЗЫҚ

Соңғы онжылдықта елімізде құрылыс жұмыстары ерекше қарқын алғаны жасырын емес. Жаңа шағынаудандар бой көтеріп, кәсіпкерлік нысандар да көптеп салынуда. Алайда жаңа жобалармен қатар «сақалды құрылыс» пен «қызыл сызыққа» салынған нысандардың да саны артуда. Кемшіліктерді түзетіп, олқылықтардың орнын толтыру бағытында Жамбыл облысында ауқымды шаралар қолға алынған. Бірақ «қызыл сызыққа» салынған нысандар әлі күнге көзге шыққан сүйелдей болып тұр.

А Саятхан САТЫЛҒАН,
Жамбыл облысы

Сәулет және қала құрылысы басқармасы берген ақпаратқа сүйенсек, бүгінге дейін облыс көлемінде 93 «қызыл сызықтағы» нысан анықталған екен. Оның 91 заң талаптары бойынша сүрілсе, 2 нысанға сот үкімі енді шыққан. Аталған екі нысанның қожайынына да заңсыз ғимаратты өз есебінен сүру міндеттелген. Бұдан бөлек, 38 дүңгіршек зандастырылған.

— Кейінгі жылдары бұл бағыттағы жұмыстарды күшейттік. «Қызыл сызықтың» үстіне салынған нысандар көп жағдайда Тараз қаласы мен монокалаларда кездеседі. Жігі тексерістердің нәтижесінде 91 нысанды сүріп отырмыз. Енді жуырда тағы 2 нысан сүріледі. Бұдан бөлек, келер жылдың наурыз айында тағы тексеріске шығамыз. Сол кезде заңсыз нысандардың тағы құрылысы анықталатын болса, ол ғимараттарды да заң шеңберінде сүреміз. Біздің алдымызда ең бірінші кәсіпкерлерді тәртіпке шақырып, заң бөріне ортақ екенін ұғындыру мақсаты тұр, — дейді Сәулет және қала құрылысы басқармасының басшысы Айтказы Қарабалаев.

Негізі, «сақалды құрылыс» пен «қызыл сызықтағы» нысандар бірнеше жылдың бедерінде билік өкілдерінің бас ауруына айналып келеді. Себебі заңсыз салынған немесе құрылысы тоқтап қалған нысандардың дені қалтасы қалың, «көкесі» мен «жәкесі» мықтылардың иелігінде болып келген. Сондықтан ол ғимараттарға басшылардың тісі бата бермейтін. Алайда Айтказы Қарабалаевтың сөзіне сүйенсек, соңғы жылдары бұл бағыттағы жұмыстар күшейіп, «өзім білемге салғандар» сабасына түскен көрінеді. Оған дәлел ретінде басқарма бүгінде облыс көлемінде бірде-бір сақалды құрылыстың жоғын айтады. «Қызыл сызықта» тұрған нысандар да бұзылып бітіпті.

Әрине, батыл әрі кешенді шаралар болса, біраз тірлік ретке келетіні анық. Алайда облыс көлемінде бірде-бір «сақалды құрылыс» немесе «қызыл сызықтағы» нысан қалмады деп айту қиын. Себебі «бармақ басты, көз қыстымен» заңсыз құрылыс нысандары бүркемеленіп қалатыны анық. Десе де, тексеріс жұмыстары ерекше екпін алғаны қуантады. Бұл ретте Тараз қаласының әкімі Бақытжан Орын-

бековтің де атқарып отырған жұмысын ерекше атап өткен жөн. Шаһар басшысы биыл рұқсат құжаттары толық алынбастан салынып жатқан 130 нысанды анықтаған. Аталған нысандардың 10-ында «қызыл сызық» қағидасына байланысты мәселе көтерілген. Нәтижесінде, 6 нысанға айыппұл салынса, 4 нысанның тиісті бөлігін бұзу бойынша сотқа талап-арыз жолданған. Бүгінде Желтоқсан көшесі №118 мекенжайында орналасқан (М.Исламова) қайта жаңғыртылған кафе ғимаратының 2-ші қабатына жапсарлас құрылыс және Абай даңғылы №135 «А» мекенжайындағы (С.Садыбеков) сауда дүңгіршегі секілді 2 нысанды меншік иелерінің есебінен сүру бойынша тиісті шешімдер қабылданып, Тараз

пынан ешқандай шара қабылданбаған. Сол секілді М.Исламоваға қатысты да Тараз қаласы әкімдігінің сәулет және қала құрылысы бөлімінің 2023 жылғы 17 мамырдағы №09-454 хаты негізінде облыстық Мемлекеттік сәулет-құрылыс бақылау басқармасы арнайы тексеріс жүргізіп, бірқатар заңбұзушылықты анықтады. Соған байланысты хаттама толтырылып, әкімшілік айыппұл салынып, іс материалдары Тараз қаласының мамандандырылған әкімшілік сотына жолданды. Бұл бұзушылықтарды жою туралы тиісті ұйғарым да шығарылды. Бірақ М.Исламова жоғарыда аталған шараларды елеместен рұқсат құжаттарынсыз құрылыс-монтаждау жұмыстарын жалғастыра берді. 2023 жылдың 19 қыркүйегінде Тараз қаласы әкімдігінің сәулет және қала құрылысы бөлімі сотқа дейінгі реттеу шеңберінде М.Исламоваға қайтадан құрылыс жұмыстарын тоқтату және рұқсат етілмеген нысанның бөлігін бұзу туралы №09-298 хатты жолдады. Дегенмен кәсіпкер бұған да назар аудармай, құрылыс жұмыстарын тоқтатпаған, — дейді қала әкімдігінің өкілдері.

Әрине, мұндай жағдайда біреудікі дұрыс, әлде бұрыс деуден аулақпыз.

Негізі, «сақалды құрылыс» пен «қызыл сызықтағы» нысандар бірнеше жылдың бедерінде билік өкілдерінің бас ауруына айналып келеді. Себебі заңсыз салынған немесе құрылысы тоқтап қалған нысандардың дені қалтасы қалың, «көкесі» мен «жәкесі» мықтылардың иелігінде болып келген. Сондықтан ол ғимараттарға басшылардың тісі бата бермейтін.

қаласының мәжбүрлеп орындату аумақтық бөлімі тарапынан атқару өндірістері қозғалып отыр. Осылайша, қала әкімі де заңсыз нысан құрылысын жүргізген кәсіпкерлердің мәселесін майшаммен қарап, қырғидай тиюде. Салынып қойған нысандарды бұзуға қатысты бұқараның пікірі екіге бөлініп отыр. Біреулері заң бөріне ортақ екенін айтып, әкімдік шешімін қолдаса, енді біреулері «нысанның құрылысы бітпей жатып кәсіпкерге неге ескерту жасалмаған» деп ішкі қынжылыстарын білдіруде. Алайда Тараз қаласы әкімдігі кәсіпкерлерге қанша ескерту жасалса да, олар оны елемегенін алға тартуда.

«Бүгінде әлеуметтік желі қолданушылары тарапынан «Кәсіпкерлік нысандарына неге алдын ала ескерту жасалмады?» деген сынайда теріс пікірлер жазылуда. Осы ретте ерекше атап өтерілігі, С.Садыбековке көрсетілген мекенжайдағы жер теліміндегі рұқсат құжаттарын рәсімдемей, Абай даң-

Алайда жоғарыда аталған кәсіпкерлер қанша ескерту жасалса да, құрылысты тоқтатпауының басты себебі — қанатының астына алған бір қорғаушысының болғаны ғой. Соған сеніп, берерін беріп қойғаннан кейін алаңсыз ғимаратының құрылысын жүргізе берген. Ал енді жеме-жемге келгенде, кәсіпкер жер сипайын деп тұр. Қыруар қаржыға тұрғызып қойған нысанын бұзуға мәжбүр. Дәл сондай осы таңға дейін «қызыл сызыққа» салынып, бұзылған 100-ге жуық нысанның құрылысына да біреу рұқсат берді ғой. Кәсіпкер өздігінен ғимараттың орнын белгілеп, құрылысты бастап кетпегені анық. Сондықтан тексеріс тобына ең бірінші «қызыл сызықта» тұрған нысанды емес, оның құрылысына рұқсат берген жауапты адамды табу керек. Тек сол кезде тәртіп орнайды. Әйтпесе, кесірткенің құйрығын қанша кескен де, қайта өсіп шығатыны бесенеден белгілі нәрсе.

ҰРЛЫҚ ТҮБІ – ҚОРЛЫҚ

БҚО-да полицейлер мал ұрлығымен айналысатын 49 адамнан тұратын алты қылмыстық топты ұстаған. Бұл тек 2024 жылы қолға түскен ұрылар. Түспей жүргені қаншама?! Ұстатпай жүрген ұры-қары барын полицияның өзі де мойындап отыр. Полиция алдыңғы жылдармен салыстырғанда мал ұрлығы азайды деп есеп берді. Бірақ күз келісімен мал бағатын әр қазақтың ұйқысы қашады. «Ана жаздай баққан малымды ұрылар өңгеріп кетпесе екен, бала-шағамның ырыздығы өздеріне бұйырса екен» деп тілейді. Өкінішке қарай, облыста мал ұрлығына нүкте қойылмай тұр.

А Жанат ҚАЙЫРҒОЖИНА,
Батыс Қазақстан облысы

Быттыр БҚО Полиция департаментінің басшысы болып тағайындалған Арман Оразалиев мал соятын орын-дардың бөріне камера қойғызатын боламыз, күз айларында қалаға кіретін барлық машинаны тексереміз, ет әкеле жатқан көліктер болса міндетті түрде құжаттары тексерілетін болады, құжатсыз ет тасушыларды қалаға кіргізбейміз, осылайша мал ұрлығының алдын аламыз деген болатын. Содан бері, міне бір жыл өтіпті. Не өзгерді? Мал ұрлығына тосқауыл қойылды ма? Әрине, жоқ, ұрылар әлі де ширақ қимылдап тұр. Тек 2024 жылы 343 бас мал ұрланған. «Ең көп ұрланатын — жылқы малы» дейді тәртіп сақшылары.

— Мал көбіне еркін жайылымнан жоғалады. Бағусыз жүрген мал ұрылардың құрығына түседі. Жуырда ғана Теректі ауданында 62 бас ірі қара малын ұрлаған Р. есімді азаматтың қылмыстық тобына қатысты іс аяқталып, сотқа жолданды. Бұдан бөлек, бұрынғы жылдары жасалған 19 қылмыс ашылды. Мал ұрлығымен күрес үздіксіз жүргізіліп келеді. Полиция малды мал иесімен бірге іздейді. Көп жағдайда мал иелері өз малын дұрыс танымайтын да жағдайлар болады. Бұл — малды есепке алмайды деген сөз. Негізі, мал арнайы есепке алынуы керек, — деп атап өтті БҚО ПД Криминалдық полиция басқармасы бастығының орынбасары Артур Мусағалиев.

Біздің сұрағымызға жауап берген Артур Ғайсаұлы мал соятын орынның барлығына дерлік камера қойылғанын атап өтті.

Бүгінде облыс бойынша 2-3 мал соятын орында ғана камера орнатылмаған. Ал Орал қаласының өзіндегі үш мал соятын нүкте толығымен камералармен жабыдталыпты. Бұл камераларды полиция кез келген уақытта ашып қарауға мүмкіндігі барын айтады.

«Бізге жоғалғаны туралы ақпарат түскен жағдайда біз мал соятын нүктелердің камерасы арқылы тексере аламыз. Камерадан соятын жерге келіп түскен малдың түрі, түсі, қашан әкелінгені бәрі анық көрінеді. Камераны да осы үшін орнатқызып жатырмыз» деп түсіндірді жағдайды тәртіп сақшылары.

— Иелері малын тіркемейді, арнайы есепке қоймайды. Бізге «малым жоғалды» деп шағым түсіреді, кейде өз малын танымайтын жағдайлар да жиі кездеседі. Осыған қарамастан полиция арызды тіркейді. Ашылмай тұрған қылмыстар бар, табылмай тұрған мал көп. Оның негізгі себебі мал иелері мақылды ет келмейді. Сондықтан да малды табу өте қиын. Ең көп жоғалатын — жылқы малы. Жылқы малы бір орында тұрмайды. Сондықтан да мал жоғалғанда арызды дереу жазу керек, — дейді БҚО ПД Криминалдық полиция басқармасы бастығының орынбасары Артур Мусағалиев.

БҚО бойынша мал ұрлығы ең жиі тіркелетін аудандар — Ақжайық, Сырым, Теректі. Полицияның міндеті — қылмыстың жолын кесу, ал шаруа қожалықтары мен жеке мал иелері сан соғып, қапыда қалмас үшін қолдағы малын бақсын. Полиция өкілдері егер малды бағу мәдениетін қалыптастырсақ, мал ұрлығы мүлде болмас еді деп отыр. Өкінішке қарай, БҚО-да малды еркін жайылымға жіберіп қою басымдық.

Қоғамда малды чиптеу ұрлыққа көмектеспей отыр деген пікірлер де айтылып жүр. Енді полиция әр малға GPS орнату керек дегенді шығарып отыр. Облыста малының амандығына алаңдайтын қожалық иелері әсіресе жылқы малына GPS орнатып жатқан жағдайлар бар. Бұл малдың қайда жүргенін алыстан бақылап отыруға мүмкіндік береді.

БҚО ПД Криминалдық полиция басқармасы бастығының орынбасары Артур Мусағалиев «БҚО-да қазір мал ұрлығы азайып келеді. Енді мүлде жоя алмасқа та біз осы қылмыстың жолын кесуде барынша жұмыс істеп жатырмыз. 2020 жылы — 345 мал ұрлығы, 2021 жылы — 185 факт, 2022 жылы — 184, 2023 жылы 174 мал ұрлығы тіркелсе, биылғы жылдың 9 айында тек 51 мал ұрлығы оқиғасы тіркелді. Ет өнімдерін заңсыз тасымалдағаны үшін 218 құқық-бұзушылық анықталды. Біздің тұрғындар қорадағы малын көп жағдайда ауыл шаруашылығы жануарларын сәйкестендіру есебіне қоймайды. Осының кесірінен кейде табылған малдың иесін таппай жатамыз» деп отыр.

Сонымен қатар тәртіп сақшылары көрінген адамнан соғым сатып алмауын сұрайды. «Ірі қара малын аларда міндетті түрде құжатын тексеру керек» дейді тәртіп сақшылары.

Біз әр ауыл өз ұрысын таниды, неге полиция солармен жұмыс істемейді деген сұрақты төтесінен қойдық.

— Иә, өкінішке қарай ондай адамдар тобы бар. Олардың ішінде бұрын дәл осы мал ұрлығы үшін істі болғандары да бар. Олар әрдайым полицияның бақылауында. Егер ауылда мал жоғалса, бірінші кезекте сол азаматтар тексеріледі. Олар қадағалаусыз емес, — дейді Артур Ғайсаұлы.

Рас, соңғы жылдары мал ұрлығын болдырмауға қатысты заң талабы күшейтілді. Қылмыстық кодекске жана тармақ, «мал ұрлығы» бабы енгізілді. Бұл бап бойынша ұсталып, қылмысы дәлелденген адамның жазасы ауырлайды. Бұрын ақ-адал малды қолды қылған қылмыскерге берілетін жаза мөлшері 3 жылдан аспайтын болса, жана бапқа соттылық мерзімі 5 жылға дейін ұзарып, ұрыны бас бостандығынан айыруға дейін қатандатылған.

Сот үкімінен кейін қылмыскердің дүние-мүлкін тәркілеу шарасы да тәжірибеге енді. Алайда мұның бәрі ұрылардың бетін қайтаруға бәлендей ықпал етпеген сыңайлы. Себебі әлі күнге ашылмаған қылмыстар, табылмаған мал да жеткілікті. Мұны полиция өзі де мойындап отыр. Бұл жерде қазақтың «ұсталмаған ұры емес» дегені еске түседі. Ал тәртіп сақшылары болса, бақпаған өзінен көрсін деп мал иесіне жаба салуға бейім. Мал бағу мәдениеті жолға қойылса, мал ұрлығы шынымен түбегейлі жойыла ма? Бұл сұраққа әзірге ешкім нақты жауап берген жоқ.

14 ҚАРАША 2024 | БЕЙСЕНБІ

ЕЛ ИГІЛІГІНЕ — ЖАҢА ТЕРМИНАЛ

Сыр өңірінде Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша бой түзеген «Қорқыт Ата» әуежайының жаңа терминалы ел игілігіне пайдалануға берілді. Жаңа терминалдың ашылуына Премьер-Министр Олжас Бектенов қатысты.

А Ербақыт ЖАЛҒАСБАЙ,
Қызылорда облысы

Бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі шеңберінде іске асырылған жоба өңірдің сауда-экономикалық, туристік әлеуетін дамытуға және халықтың тұрмыс сапасына тікелей әсер ететін көлік қызметтерінің қолжетімділігін қамтамасыз етуге ықпал етеді. Әуежай кешенін іске қосу әуе айлағының өткізу мүмкіндігін 7 есеге, яғни жылына 300 мыңнан 2 млн жолаушыға дейін арттырады. Жаңартылған «Қорқыт Ата» терминалы Халықаралық әуе көлігі қауымдастығының (IATA) және Халықаралық азаматтық авиация ұйымының (ICAO) жоғары стандарттарына сәйкес салынған.

«Мемлекет басшысы халыққа Жолдауында көлік-логистикалық секторды дамытуды стратегиялық басымдық» деп ерекше атап өтті. «Қорқыт Ата» әуежайының жаңа терминалы — өңір үшін ғана емес, бүкіл Қазақстан үшін маңызды инфрақұрылымдық жоба. Оны іске асыру қосымша әуе бағыттарды, оның ішінде халықаралық бағыттарды ашуға, транзиттік әлеуетті, жолаушылар мен жүк ағынын ұлғайтуға мүмкіндік береді, бұл ішкі туризмнің, сауданың және тұтастай экономиканың дамуына оң әсер етеді. Үкімет бизнестің заманауи, сапалы көлік-логистикалық инфрақұрылымды салу жөніндегі әлеуметтік бағдарланған бастамаларын толық қолдайтын болады — бұл біздің еліміздің болашағына қосылған үлес», — деп атап өтті Олжас Бектенов.

Премьер-Министр Сыр халқын жаңа терминалдың ашылуымен құттықтай келе, жобаның іске асырылуын қысқа мерзімде қамтамасыз еткен жандарға алғысын білдірді.

Үкімет басшысы келесі кезекте жолаушыларға ішкі және халықаралық рейстердің қызмет көрсету барысымен танысты. Жалпы ауданы 7 500 шаршы метр болатын жаңа терминал телескопиялық баспалдақтар, қол жүгін тексерудің автоматтандырылған жүйесі және басқа да озық технологиялармен жабдықталған. Жобаны іске асыруға Болат Өтемұратов қоры әлеуметтік жауапкершілік шеңберінде 20,9 млрд теңге инвестиция салды. Сондай-ақ жергілікті бюджеттен инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылымға, автожол салуға, әуежай аумағын абаттандыруға және жарықтандыруға 4,3 млрд теңгеден астам қаражат бөлінді.

«Қорқыт Ата» Әуежайы» АҚ басқарма төрағасы Баян Ажмолдаевтың айтуынша, өңірде жолаушылар ағынының жыл сайын өсіп келе жатқаны ескеріліп, терминалдың межелі уақытта іске қосылғанын жеткізді. Атап айтқанда, биылғы 9 айда әуежайда 265 мың жолаушыға қызмет көрсетілген. Бұл былтырғы жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 20 пайызға артық көрсеткішке ие. Қазір аптасына 26 ішкі рейс жүзеге асырылады. Оның 17-сі Астанаға, 9-ы Алматыға жолаушылар тасымалдайды. Бұған қоса, осы жылдың маусым айында Түркияның Анталья

қаласына халықаралық чартерлік рейс іске қосылған.

Ашылу салтанатында Қызылорда облысы әкімінің бірінші орынбасары Данияр Жаналинов алдағы уақытта Ақтау және Атырау қалаларында қосымша рейстер ашу, сондай-ақ «Қызылорда–Көкшетау», «Қызылорда–Ақтөбе», «Қызылорда–Қарағанды» сияқты әуе бағыттарды әлеуметтік маңызы бар рейстер тізбесіне енгізу жоспарланып отырғанын тілге тиек етті.

«Қызылорда облысы арқылы біз өңірлерді мемлекет тарапынан қолдау шараларының оң нәтижелерін көріп отырмыз. Бүгін жерлестеріміздің арманы орындалып, жаңа әуежай терминалы ашылып отыр. Мемлекет басшысына өңірге ерекше көңіл бөлгені үшін алғыс білдіргім келеді. Бұл әуежай қатынасының сапасын арттырып қана қоймай, барлық саланың өркендеуіне зор ықпал ететініне сенеміз», — деді өңір халқы атынан сөз алған Қызылорда облысы ардагерлер кеңесінің төрағасы Серік Дүйсенбаев.

Сыр халқы жанарған әуежайда жолаушылардың барлық санаттары үшін жасалған қызмет сапасына ризашылықтарын білдірді.

12 ЖЫЛДЫҚ C-check СӘТТІ АЯҚТАЛДЫ

Air Astana авиакомпания тарихындағы алғашқы 12 жылдық C-check аяқталды. Техникалық қызметтің мұндай жаңа деңгейі елордадағы техникалық орталықта Airbus A321 ұшағына жүргізілді.

А Сымбат
БАУЫРЖАНҚЫЗЫ

Авиакомпанияның білікті қызметкерлері бірлескен жұмыстың нәтижесінде жаңа белеске қол жеткізіп отыр. Air Astana техникалық орталығының базасында ұшақтарға күрделі техникалық қызмет көрсету өткен жылдың мамыр айында басталыпты.

«Airbus 320/321 сияқты ұшақтардың түрлері үшін мұндай техникалық қызмет көрсетудің түрі ең жоғары сапалы қызмет түрі саналады. Бұл қызмет біздің орталық үшін ғана емес, Қазақстанда алғаш рет өткізіліп отыр. Кейбір ақаулар стандартты құжаттарымызда кездеспейді. Біз ұсынған ақпарат бойынша Airbus-пен келіс-сөздер жүргізетін мамандар бар. Яғни, біз олардың нұсқауларына сәйкес жөндеу жұмыстарын жүргіземіз», — деді Air Astana жетекші инженері Александр Сабад.

Айта кету керек, техникалық қызметке 40-қа жуық маман жұмылдырылған. Олар: қозғалтқыш планері, радиоэлектрондық жабдық және навигациялық жүйелер, құрылымдық жөндеу, бұзбайтын бақылау әдістері, техникалық қамтамасыз ету және техникалық қызмет көрсету инженерлері. Ұшақтарға техникалық қызмет көрсету — көп уақытты қажет ететін процедура-лардың бірі. C-check жүргізу үшін жоғары білікті мамандар, диагностиканың заманауи құралдары

мен технологияларына қол жеткізу қажет. C-check-тің әртүрлі пішіндері бар: C1, C2, C6 және C12. Пішін неғұрлым жоғары болса, техникалық қызмет көрсету де соғұрлым күрделі болады.

Компания C-чекті орындауға Еуропалық комиссияның Үш қауіпсіздігі жөніндегі комитеті мен Қазақстанның авиациялық білік орындары мақұлдағаннан кейін ғана кіріседі. Air Astana техникалық қызмет көрсетуді қолдау жөніндегі менеджер Темірлан Бағашар C-чектің жүзеге асуын бірнеше кезеңге бөліп түсіндірді.

— C-чек бірнеше кезеңнен тұрады. 12 жылдық C-check кезінде ұшақтың барлық бөліктеріне тереңдетілген тексерулер мен сынақтар жүргізіледі. Әуе кемесі бөлшектеліп, құрылымы мен компоненттері, соның ішінде жанармай бақытарының ішкі жағы толық тексеруден өтеді. Кейбір тексерулер жасырын ақауларды, жарықтарды және басқа да аномалияларды анықтау үшін бұзбай тексеру әдісімен жүзеге асырылады. Негізгі компоненттер, мысалы, қозғалтқыштар, бекіту мен құрылымдарын тексеру үшін алынып тексеріледі. Барлық жұмыстар аяқталғаннан кейін, ұшу басқару жүйесінен бастап борттағы ойын-сауық жүйесіне дейін барлық жүйелердің дұрыс жұмыс істейтініне көз жеткізу үшін техникалық тексеру ұшу орындалады, содан кейін ғана әуе кемесі жолаушылар тасымалына қайтарылады, — дейді ол.

Air Astana өз техникалық орталықтарында жалпы 32 C-check жүргізді. Алғашқы 1C-check 2019 жылы, 2C-check 2022 жылы, ал алғашқы дербес 6 жылдық C-check 2023 жылы орындалды. 2023 жылы Еуропалық авиациялық қауіпсіздік агенттігі Air Astana компаниясына Airbus A320/A321 ұшақтарына 12 жылдық C-check-терді өткізуге рұқсатын берді. Алғашқы 12 жылдық C-check өткізілген Airbus A321 ұшағы компанияның флотында 2012 жылдан бері қызмет етуде. Әуекомпания осы жылдың соңына дейін тағы бір 12 жылдық C-check өткізуді жоспарлап отыр.

НҰРЖАН «МИШЛЕН» ЖҰЛДЫЗЫН ИЕЛЕНГІСІ КЕЛЕДІ

Қазір бармағынан бал тамған аспаздар қатары жастармен толығып жатыр. Әсіресе, жаңа буынның ішінде ұлдардың жиі кездесуі бұл саланың сұранысқа ие екенінің дәлелі болса керек. Мәселен, Нұржан Дүйсен аспаз болуды 10 жасынан бастап армандаған.

Ол осы күнге дейін Астанадағы «Қазжол Астана» қонақүйінде және Delish кофеханасында тәтті тағамдар әзірлеп, тәжірибе жинақтаған. Бозбаланың бір күнде 200 круассан пісірген кезі де болыпты.

Нұржан — Жаңаөзен қаласының тұрғыны. 9-сыныпты бітірген соң Маңғыстау жастарына арналған «Жарқын Болашақ» бағдарламасының қатысушысы атанады. Кейін елордадағы Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжіне оқуға түсіп, кәсіби білімін жетілдірді. «Аспаз-кондитер» мамандығында оқитын жас өреннің «аспаздықты меңгерсем» деген ынтасы бала кезден басталып, білікті маман болуға жетеледі.

— Отбасында бес ағайындымыз. Үйдің тұңғышымын. Әкем мен анам күні бойы жұмыста болған соң үй шаруасына үлгерсе бермейтін. Балалардың үлкені болғандықтан анам маған жылдам дайындалатын тағамдарды әзірлеуді үйреткен еді. Одан кейін өзім де интернет актарып, түрлі тағамның дайындау тәсілін меңгере бастадым. Қазір 16 жастамын, — дейді студент.

Нұржан 9-сыныпты аяқтаған соң Жаңаөзен политехникалық колледжіне аспаз мамандығына құжат тапсырған. Алайда сол уақытта анасы мен туыс ағаларынан «Жарқын Болашақ» бағдарламасымен Астанаға тегін оқуға түсуге болатынын естіп, бағын сынап көруді шешкенін айтты.

— Әкем алғашында қарсы болды, бірақ анам мен ағаларым осы бағдарламаға тапсырып көруге кеңес берді. Бағдарлама ұйымдастырушыларынан толық-

қанды ақпарат алып, құжат тапсырып, грант иегері атанғанымыз естіп қатты қуандым, — дейді ол.

Аспаздықты үйрену жолындағы ең есте қаларлық тәжірибесі ретінде Нұржан «Қазжол Астана» қонақүйінде көмекші болған кезін айтады. Ол қонақүй мейрамханасында бір күнде ең көп круассан дайындапты.

— Сабақтан тыс уақытта колледждегі кондитер цехына барып, тағамдарды әзірлеу барысын бақылаймын. Ал жазғы демалыста фаст-фуд өнімдерін дайындайтын дәмханада қызмет етіп, табыс таптым. Көпке танымал Delish кофеханасында бірнеше рет тәжірибеден өтіп, десерттерді безендіру тәсілін үйрендім. Ыстық цехта да машығымды шыңдадым, — деп жиган тәжірибесімен бөлісті студент.

Нұржанның Астанада аспаздық машығын шыңдап, танымал мамандардан тәжірибе алуына мүмкіндік берген — «Жарқын Болашақ» бағдарламасы «ҚазМұнайГаз» бен Samruk-Kazyna Trust компаниялары. Жоба аясында Маңғыстау өңірінің 12-22 жас аралығындағы жастары еліміздің алдыңғы қатарлы білім ордаларында грантка оқуға түсіп, арнайы шәкіртқаыға ие бола алады.

Нұржан оқуын сәтті аяқтаған соң халықаралық деңгейдегі қонақүйлерде қызмет еткісі келеді.

— «Мишлен» жұлдызын иеленген аспаздарды үнемі қадағалап отырамын. Болашақта өзім де ерекше рецептер тауып, жаңа тағам түрін ойлап тапқым келеді. Француз аспазшысы Седрик Гроле сияқты бесжұлдызды қонақүйде қызмет етіп, кондитер үйін ашсам деген арманым бар, — деп сөзін түйіндеді болашақ аспаз.

С.БЕГІМБАЙ

AIQYN

Меншік иесі – «Айқын-Литер» ЖШС

Директор –
Талғат ЕШЕНҰЛЫ

Бас редактор –
Амангелді ҚҰРМЕТ

Гүлзина БЕКТАС –
Бас редактордың
бірінші орынбасары

Ботагөз МАРАТҚЫЗЫ –
Шығарушы редактор

Елдар ҚАБА –
Секретариат меңгерушісі

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:
Абаал АЛПЫСБАЙҰЛЫ –
Ақмола облысы
Алтынай БАУЫРЖАНҚЫЗЫ –
Алматы қаласы
Саятхан САТЫЛҒАН –
Жамбыл облысы
Әдебиет БЕЛГІБАЙҰЛЫ –
Қарағанды облысы
Назгүл НАЗАРБЕК –
Шымкент қаласы
Жанат ҚАЙЫРҒОЖИНА –
Батыс Қазақстан облысы
Ербақыт ЖАЛҒАСБАЙ –
Қызылорда облысы
Банн ЖАНҰЗАҚ –
Атырау облысы

**«АЙҚЫН» ГАЗЕТІНІҢ
ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ:**

Кәсіпорындар,
мекемелер үшін – 15102
Зейнеткерлер,
соғыс ардагерлері үшін – 55102
Жеке жазылушылар үшін – 65102

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:
8(701) 675-42-14, 8(7172) 72-95-31
reklam.aikyn@gmail.com

ЖАЗЫЛУ ЖӘНЕ ТАРАТУ БӨЛІМІ:
8(771) 804-61-32
podpiska.alt@gmail.com

Газет аптасына 3 рет шығады

Газет «Айқынның»
компьютер орталығында беттелді

ТАРАЛЫМЫ: 40 000

Тапсырыс №4521
Астана қ. «Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС
Сілеті көшесі 30,
тел.: 8(7172) 99-77-77
Алматы қаласы, «Алматы-Болашақ» АҚ
Мұқанов көшесі, 223 Б
Шымкент қ. «ERNUR-print» ЖШС,
Әлімқұлов көшесі 22,
тел.: 8(7252) 53-06-66, 54-07-47 ішкі 114,